

PK-YRITYYSBAROMETRI SYKSY 2017

Sisällys

ESIPUHE	3
TIIVISTELMÄ	4
1. AINEISTO	6
2. PK-YRITYKSET KANSANTALOUDESSA	9
3. SUHDANTEET	10
3.1 Yleiset suhdannenäkymät	10
3.2 Liikevaihto	12
3.3 Kannattavuus	13
3.4 Vakavaraisuus	14
3.5 Investoinnit	15
3.6 Innovaatiot sekä tuotannon ja tuotteiden kehitys	16
3.7 Henkilökunnan määrä	17
3.8 Vienti ja liiketoiminta ulkomailla	18
3.9 Tuonti	19
3.10 Tuotantokustannukset	20
3.11 Inflaatio-odotukset	21
4. KEHITTYMINEN JA KANSAINVÄLISTYMINEN	22
4.1 Kasvu	22
4.2 Uusiutuminen	24
4.3 Kansainvälistyminen	25
4.4 Kehittämistarpeet ja -esteet	27
5. TOIMINTAYMPÄRISTÖ	29
5.1 Rahoitus	29
5.2 Maksuvaikeudet	34
5.3 Omistajanvaihdokset	35
5.4 Toimintaympäristö	36
5.5 Digitaalisuus	37
5.6 Muotoilu	39
6. YHTEENVETO ALUEELLISISTA TULOKSISTA	40
PK-YRITYSBAROMETRIN ALUEJAKO	42

PK-YRITYSBAROMETRI

Kustantaja:
Suomen Yrittäjät ry
PL 999, 00101 Helsinki
puhelin 09 229 221

TÄMÄN RAPORTIN OVAT LAATINEET SUOMEN YRITTÄJIEN:

- pääekonomisti **Mika Kuismanen**
- ekonomisti **Petri Malinen**
- ekonomisti **Sampo Seppänen**

Julkaisun ulkoasu ja taitto: Aste Helsinki Oy,
graafinen suunnittelija Lea Hult
Painopaikka: EuraPrint Oy

Esipuhe

Suomen Yrittäjät, Finnvera sekä työ- ja elinkeinoministeriö tekevät kaksi kertaa vuodessa Pk-yritysbarometrin, joka kuvaa pienten ja keskisuurten yritysten toimintaa ja taloudellista toimintaympäristöä. Syksyn 2017 Pk-yritysbarometri perustuu 4 700 pk-yrityksen vastauksiin. Se kuvaa siten kattavasti suomalaisten pk-yritysten käsityksiä taloudellisen toimintaympäristön muutoksista sekä yritysten liiketoimintaan ja kehitysnäkymiin vaikuttavista tekijöistä.

Raportissa tarkastellaan pk-yritysten suhdanneodotuksia, kasvua ja kansainvälistymistä sekä uusiutumista, kehittymistä, investointeja ja rahoitustilannetta. Lisäksi tarkastellaan pk-yritysten toimintaympäristön muutoksia, digitaalisuutta ja muotoilua.

Barometri julkistetaan sekä valtakunnallisena että alueellisina raportteina. Valtakunnallisessa raportissa tuloksia käsitellään koko pk-sektorin näkökulmasta ja myös päätoimialoittain teollisuuteen, rakentamiseen, kauppaan ja palveluihin jaoteltuna. Aueraportteissa kehitystä verrataan erityisesti kyseisen alueen yritysten ja koko maan välillä.

Helsingissä 11.9.2017

Mikael Pentikäinen
toimitusjohtaja
Suomen Yrittäjät

Pauli Heikkilä
toimitusjohtaja
Finnvera Oyj

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Ilona Lundström
osastopäällikkö
työ- ja elinkeinoministeriö

Tiivistelmä

Pienten ja keskisuurten yritysten odotukset lähiajan suhdannekehityksestä ovat positiiviset, mutta kasvu jää odotettua hitaammaksi. Muutokset pk-yritysten suhdanneodotuksissa ovat kevään 2017 barometriin verrattuna vähäiset mutta positiiviset. Talouden jyrkästä kasvu-urasta huolimatta suhdannenäkymien saldoluku nousi vain kolmella yksiköllä. Näin varovainen muutos oli pettymys.

Vähäiseen muutokseen vaikuttaa osaltaan se, että viennin vahvistumisesta huolimatta talouskasvu on pääasiassa yksityisen kulutuksen ja investointien varassa.

Pk-yrityksistä 47 prosenttia arvioi suhdanteiden paranevan seuraavien 12 kuukauden aikana ja yhdeksän prosenttia pelkää niiden heikkenevän. Edellisessä barometrissa parempia suhdanteita ennakoivia oli kolme prosenttiyksikköä vähemmän ja heikkeneviä suhdanteita ennakoivia saman verran kuin nyt.

Kannattavuus normalisoituu vähitellen, investoimaan ei riehaannuta

Pk-yritysten kannattavuusodotukset ovat lievästi kohonneet samaan aikaan kun talouskasvu on vähitellen kiihtynyt. Talouskasvun kiihtymisestä huolimatta saldoluku ei noussut keväästä vaan on edelleen 25.

Pk-yritysten arviot investointien lähiajan kehityksestä ovat edelleen hyvin alhaiset. Kaksi vuotta jatkuneen positiivisen kehityksen seurauksena kaikkien toimialojen investointien saldoluku on positiivinen. Saldoluku päättyi kuitenkin vain vaatimattomaan lukemaan neljä. Muutosta keväästä ei tapahtunut. Investointien heikko kehitys kertonee pk-yritysten heikosta uskosta talouden pidemmän aikavälin kehitykseen.

Yllättävää investointiodotuksissa on se, että voimakkaasti kasvuhakuisissa pk-yrityksissä investointien kehitystä peilaava saldoluku ei ole kohentunut suhteessa edelliseen barometriin. Tämä saattaa kertoa kasvuodotusten laskemisesta.

Pk-yrityksiin syntyy uutta työtä hitaasti

Taloudellisten olojen paraneminen ei näy välittömästi yhtä suurena muutoksena pk-yritysten henkilöstöodotuksissa, koska yritykset ovat sinitelleet heikon taloustilanteen yli ja pitäneet kiinni henkilöstöstään. Taloustilanteen paranemisen voisi kuitenkin olettaa vähitellen näkyvän entistä positiivisemmin odotuksissa henkilökunnan määrästä. Barometrin tulos oli odotuksiin nähden pieni pet-

tymys. Saldoluku laski keväästä yhden yksikön saaden arvon 16. Edelleen suuri enemmistö eli noin 70 prosenttia pk-yrityksistä aikoo säilyttää nykyisen henkilömääränsä.

Työllistämismahdollisuuksia vaikeuttaa osaltaan se, että palkkojen odotetaan nousevan selvästi nopeammin kuin vielä kevään barometrissa. Niiden myös arvioidaan kohoavan nopeammin kuin lopputuotehintojen.

Kasvua innovaatioista, uusiutumisesta ja kansainvälistymisestä

Kasvat, innovatiiviset yritykset ovat tärkeitä kansantalouden kasvulle ja työllisyydelle. Talouskasvun kiihtymisestä huolimatta voimakkaasti kasvuhakuisien yritysten osuus on kääntynyt lievään laskuun. Myös kasvuhakuisien yritysten määrä on hienoisessa laskussa.

Yritystoiminnan jatkuvuuden varmistamiseksi on tärkeä huolehtia reaalisesta kilpailukyvyistä. Yritysten toimintaedellytykset muuttuvat yhteiskunnallisten muutosten seurauksena. Tämä tarkoittaa sitä, että pk-yritysten on menestyäkseen ja kilpailussa pärjätäkseen kehityttävä jatkuvasti.

Keskeinen keino kehittymisessä ja uudistumisessa ovat innovaatiot sekä tuotannon ja tuotteiden kehitys. Yritysten tiukka talous on viime vuosina vähentänyt mahdollisuuksia aktiiviseen innovointiin ja tuotekehitykseen.

Yritysten kehittämisen haasteeksi nousee edelleen yleinen suhdannetilanne melko lailla riippumatta toimialasta tai yrityksen koosta. Kilpailutilanne ja kustannustaso ovat myös yleisesti mainittuja kehittämisen esteitä.

Kansainvälistyminen on keskeinen kasvun väylä. Pk-yritykset ovat sisäistäneet tämän näkökulman yhä paremmin. Jo 22 prosentilla pk-yrityksistä on kansainvälistä liiketoimintaa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että Suomessa on noin 62 000 pientä ja keskisuurta yritystä, jotka vievät tavaroita tai palveluja tai harjoittavat muuten liiketoimintaa ulkomailla. Tämä määrä on ollut nousussa.

Voimakkaasti kasvuhaluiset yritykset erottuvat joukosta selkeästi. Niistä yli 50 prosenttia hakee kasvua kansainvälisiltä markkinoilta. Pk-yritysten kansainvälistymisen edistäminen siis tukee suoraan myös kasvua ja työllisyyttä.

Kansainvälistyneistä yrityksistä yli puolella viennin osuus on yli 10 prosenttia koko liikevaihdosta, ja se muodostaa merkittävän osan liiketoi-

minnasta. Yhteensä 22 prosentilla viennin osuus on yli puolet kokonaisliikevaihdosta ja siten yrityksen ensisijainen liikevaihdon lähde.

Pienille ja keskisuurille yrityksille kansainvälistyminen on merkittävä askel kohti uutta. Uusille markkina-alueille meneminen edellyttää halua ottaa riskejä sekä mahdollisuutta uusiin rahoitusjärjestelyihin. Pk-yritykset vievät tuotteitaan tai palveluitaan yleisimmin laskua vastaan ilman luottovakuutusta. Näin on tehnyt 65 prosenttia pk-yrityksistä. Määrä on onneksi ollut viime vuosien aikana laskussa.

Suomessa tarjolla olevia julkisia kansainvälistymispalveluja on käyttänyt hieman yli 10 prosenttia yrityksistä. Julkisia palveluita käyttäneet yritykset ovat varsin tyytyväisiä saamaansa apuun. Esimerkiksi Finnveran kanssa asioineista noin 70 prosenttia yrityksistä koki saaneensa kaikki tarvitsemansa palvelut.

Myös muiden julkisten kansainvälistymispalveluita tarjoavien organisaatioiden toiminta koetaan hyödylliseksi. Yleinen huomio on kuitenkin se, että yritykset olisivat tarvinneet myös muita palveluita. Pk-yrityksistä 10 prosenttia ilmoittaa hyödyntävänsä seuraavan vuoden aikana kansainvälistymispalveluja. Eniten apua kaivataan rahoitukseen, markkinatiedon hankintaan ja verkostojen luomiseen.

Pk-yritysten rahoituksen pullonkaulat eivät ole hävinneet

Pankkitoiminnan tiukka sääntely, normaalia vähäisempi luottojen kysyntä sekä yritysten heikentynyt luottokelpoisuus näkyvät pk-yritysten ulkoisessa rahoituksessa. Barometrin mukaan harvemmalla kuin joka toisella yrityksellä on lainaa pankista tai muusta rahoituslaitoksesta.

Reilut 40 prosenttia barometrin vastaajista raportoi, että luottopolitiikka on edelleen kiristynyt. Rahoittajien luottopolitiikka on muuttunut hyvin laajasti. Aiempaa kovempien vakuusvaatimusten ja marginaalien nousun ohella myös omaa pääomaa vaaditaan aiempaa enemmän.

Lähes joka kymmenes pk-yritys kertoi, että ei ole hakenut rahoitusta viimeisen 12 kuukauden aikana, vaikka sille olisi ollut tarvetta. Luku on yllättävän suuri verrattuna siihen, että rahoitusta hakevista yrityksistä ainoastaan kolme prosenttia kertoi saaneensa kielteisen rahoituspäätöksen.

Hyvästä taloustilanteesta ja koko talouden investointitarpeesta huolimatta pk-yritykset aikovat hakea rahoitusta seuraavien 12 kuukauden aikana

vähemmän kuin edellisen barometrin aikaan. Nyt osuus oli neljä prosenttiyksikköä pienempi kuin alkuvuonna 2017.

Rahoituksen ehtoilla ja saatavuudella on suora vaikutus siihen, miten yritykset kykenevät toteuttamaan erilaisia hankkeita. Tällä kertaa pk-yrityksistä lähes joka kuudennella jäi tärkeitä investointi-, kehitys-, markkinointi- tai muita hankkeita toteutumatta rahoituksen heikon saatavuuden vuoksi.

Yritysrahoituksen rakenne muuttuu hyvin hitaasti. Pankkikeskeisyys on pk-yritysten rahoituksessa edelleen yleistä. Finnveran rooli pankkilainojen vaihtoehdona ja täydentäjänä on säilynyt lähes ennallaan. Viidennes rahoituksen hakemista suunnittelevista kertoo kääntyvänsä Finnveran puoleen.

Elinvoimaiset yritykset luovat elinvoimaa ympärilleen

Jokainen kunta on niin menestynyt kuin siellä toimivat yritykset ovat. Kuntien ja yritysten välinen yhteys on kiistaton. Elinkeinopolitiikan tehostaminen on käytännössä välttämätöntä kunnille. Pk-yritysten toimintaympäristön muuttumista selvitetään kyselyllä paikallisesta elinkeinoilmastosta.

Elinkeinopolitiikka kokonaisuudessaan on ottanut askeleita kohti parempaa. Lähes kaikkien yrittäjyyttä edistävien paikallisen tason tekijöiden voidaan havaita olevan kohenemassa kahden vuoden takaiseen kyselyyn verrattuna. Selvästi positiivista kehitystä on tapahtunut sijaintipaikan kilpailukyvyssä ja viihtyisyydessä. Myös liikenneyhteydet ovat parantuneet.

Digitaalisuutta ei osata hyödyntää, mutta muotoilun arvo ymmärretään

Pk-yritykset käyttävät liiketoiminnassaan erilaisia digitaalisia palveluja, mutta huolestuttavaa on havaita, että lähes jokaisen palvelun käyttö on vähentynyt viimevuotiseen barometriin nähden. Tätä kehitystä huojentaa se, että pk-yrityksissä koetaan digitaalisuuden kuitenkin tuovan laajasti erilaisia hyötyjä.

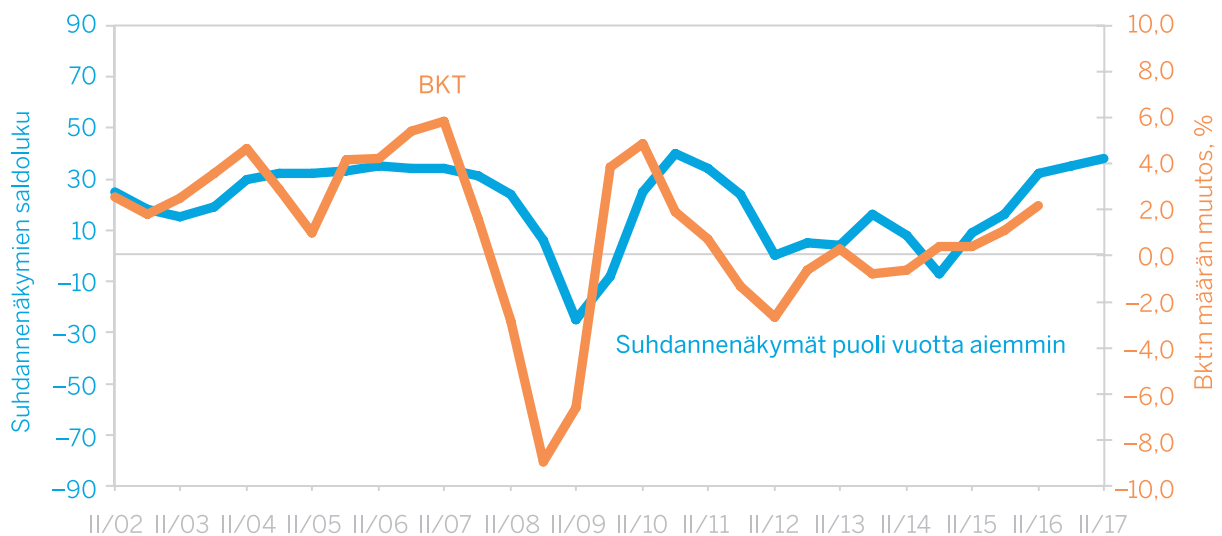
Muotoilun merkitys ymmärretään pk-yrityksissä hyvin. Yrityksistä 21 prosenttia hyödyntää muotoilua jatkuvasti tai usein ja 24 prosenttia satunnaisesti. Yleisintä muotoilun hyödyntäminen on teollisuuden toimialalla. Voimakkaasti kasvuhakuisista yrityksistä lähes puolet näkee muotoilun keskeisenä osana yritystoimintaa.

1. Aineisto

Pk-yritysbarometri mittaa pienten ja keski suurten yritysten näkemyksiä niiden toimintaan vaikuttavien taloudellisten tekijöiden muutoksista kahdesti vuodessa. Suhdannekysymysten lisäksi barometri luotaa yritysten toimintaympäristöön vaikuttavia rakenteellisia tekijöitä, kuten pk-yritysten kasvustrategiaa, rahoitusta ja uusiutumista.

Taloustutkimus Oy toteutti syksyn 2017 Pk-yritysbarometrin internet- ja puhelinkyselynä kesä-heinäkuussa 2017. Kyselyyn vastasi 4 662 suomalaisen pk-yrityksen edustajaa. Otanta on poimittu kiintiöidyllä satunnaisotannalla Fonectan Kohdistamiskone B2B -yritysrekisteristä ja Suomen Yrittäjien jäsenrekisteristä. Otoksessa on kiintiöity yri-

Kuva 1: Pk-yritysbarometrin suhdannenäkymät ja BKT:n määrän muutos

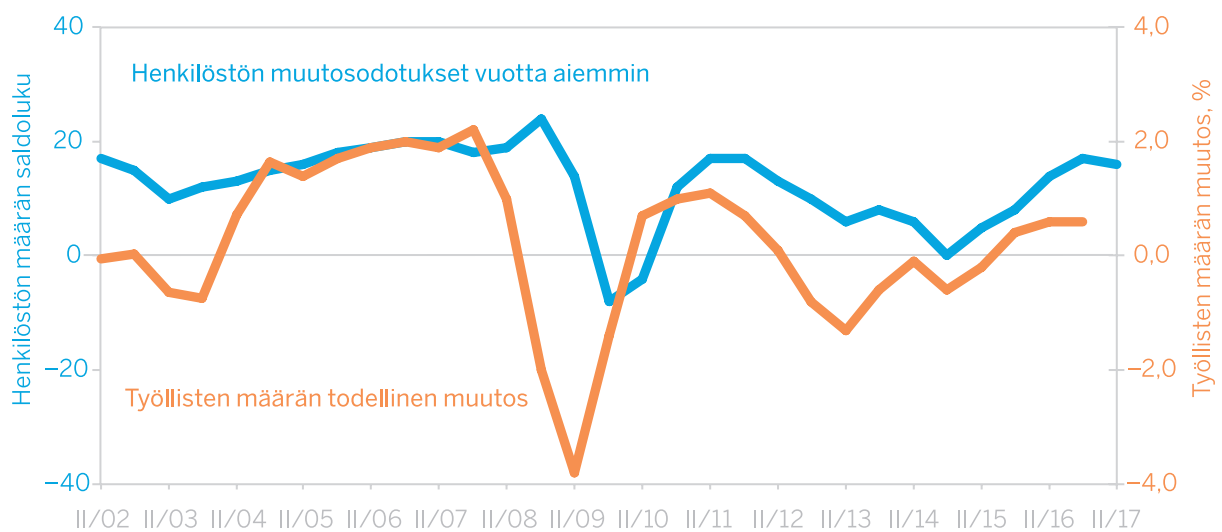
tysten toimiala (TOL 2008), kokoluokka ja sijainti. Tulosten laskentaan aineistoa on oikaistu. Näin aineisto pyrkii vastaamaan mahdollisimman hyvin Suomen pienten ja keskisuurten yritysten todellista rakennetta.

Laajalla pk-yritysten odotuksia kuvaavalla aineistolla pyritään ennakoimaan talouden suhdanne-

käänteitä sekä kiinnittämään huomiota niihin talouspolitiikan toimiin, joilla yritysten toimintaedellytyksiin voidaan vaikuttaa.

Barometrin kotimarkkinayrityksiin painottuvassa otoksessa pk-yritysten suhdannevaihtelut ovat yleensä seuranneet suurten vientiteollisuusyritysten suhdannerytmiä viiveellä.

Kuva 2: Pk-yritysbarometrin odotukset henkilöstömäärästä ja työllisyyden muutos

Taulukko 1: Aineiston rakenne

		n=	%
PÄÄTOIMIALA	Teollisuus	376	8
	Rakentaminen	732	16
	Kauppa	788	17
	Palvelut	2 766	59
HENKILÖKUNNAN MÄÄRÄ	Alle 5 henkilöä	2 750	59
	5–9 henkilöä	979	21
	10–19 henkilöä	466	10
	20–49 henkilöä	326	7
	50+ henkilöä	140	3
LIIKEVAIHTO	alle 0,2 miljoonaa euroa	2 054	44
	0,2–0,49 miljoonaa euroa	817	18
	0,5–0,99 miljoonaa euroa	607	13
	1,0–1,49 miljoonaa euroa	306	7
	1,5–1,99 miljoonaa euroa	188	4
	2,0–4,99 miljoonaa euroa	357	8
	5 miljoonaa euroa tai yli	300	6
ALUE (MAAKUNTA)	Helsinki	749	16
	Pääkaupunkiseutu	375	8
	Uusimaa	468	10
	Varsinais-Suomi	448	10
	Satakunta	195	4
	Kanta-Häme	141	3
	Päijät-Häme	165	4
	Pirkanmaa	426	9
	Kymenlaakso	127	3
	Etelä-Karjala	97	2
	Etelä-Savo	124	3
	Pohjois-Savo	174	4
	Pohjois-Karjala	114	2
	Keski-Suomi	208	4
	Etelä-Pohjanmaa	150	3
	Pohjanmaa	173	4
	Keski-Pohjanmaa	56	1
	Pohjois-Pohjanmaa	269	6
	Kainuu	52	1
	Lappi	152	3
YRITYKSEN PERUSTAMISVUOSI	Ennen 1990	1 063	23
	1990–1999	832	18
	2000–2009	1 233	26
	2010–	1 524	33
YRITYKSEN KASVUHAKUISUUS	Voimakkaasti kasvuhakuinen	451	10
	Kasvaa mahdollisuuksien mukaan	1 727	37
	Pyrkii säilyttämään asemansa	1 455	31
	Ei kasvutavoitteita	858	19
	Toiminta loppuu seuraavan vuoden aikana	147	3
YHTEENSÄ		4 662	100

2. Pk-yritykset kansantaloudessa

Tilastokeskuksen tuoreimman Yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilaston mukaan Suomessa oli vuonna 2015 noin 284 000 yritystä ilman maa-, metsä- ja kalatalouden toimialoja. Edelliseen vuoteen verrattuna yritysten lukumäärä kasvoi noin 800:lla.

Alle 10 henkilöä työllistävien mikroyritysten osuus koko yrityskannasta oli vuonna 2015 lähes 93,4 prosenttia. Kaikkien pk-yritysten eli alle 250 henkilöä työllistävien yritysten osuus pysyi ennallaan 99,8 prosentissa.

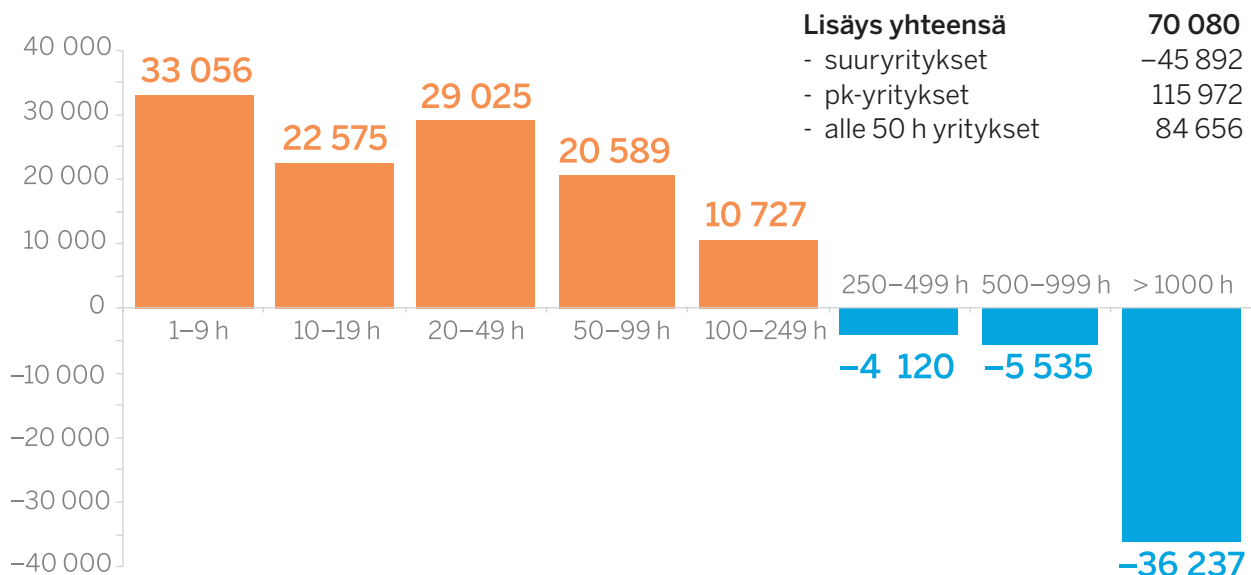
Suomalaisten yritysten liikevaihtoa kertyi toissa vuonna 379 miljardia euroa. Maltillisesta talouskehityksestä huolimatta yritysten yhteenlaskettu liikevaihto laski. Laskua kertyi edellisestä vuodesta noin kaksi prosenttia. Pk-sektorin liikevaihto-osuus vuonna 2015 oli 58 prosenttia. Kasvua tässä on yksi prosenttiyksikkö verrattuna edelliseen vuoteen.

Suomalaiset voittoa tavoittelevat yritykset (pl. maa-, metsä-, ja kalatalous) työllistivät toissa vuonna 1 370 000 henkilöä, kun työllisten määrä muunnetaan kokopäiväisiksi työpaikoiksi. Mikroyritysten eli 1–9 henkeä työllistävien yritysten osuudesta työllisten määrästä oli neljännes ja koko pk-sektorin 66 prosenttia.

Vuosina 2001–2015 työpaikkojen nettolisäys kertyi kokonaisuudessaan pk-yrityksiin. Kaikkein eniten henkilöstön määrä kasvoi mikroyrityksissä.

Sen sijaan suurissa, yli 250 henkilöä työllistävissä yrityksissä henkilöstöä oli vuonna 2015 selvästi vähemmän kuin vuosituhannen alussa. Suuryritysten työllisten määrän laskua selittää osin monien toimintojen yhtiöittäminen ja ulkoistaminen. Yritysten henkilömäärien vertailussa on myös huomattava, että kasvaessaan yritykset siirtyvät kokoluokasta toiseen.

Kuva 3: Työllisten määrän muutos erikokoisissa yrityksissä vuosina 2001–2015

Lähde: Tilastokeskus 2015.

Henkilömäärät muunnettu kokopäiväisiksi työpaikoiksi, pl. maa-, metsä- ja kalatalous

3. Suhdanteet

3.1 YLEISET SUHDANNENÄKYMÄT

Muutokset pk-yritysten suhdanneodotuksissa ovat kevään 2017 barometriin verrattuna maltilliset mutta positiiviset. Talous on lievällä kasvu-uralla, ja kasvun odotetaan edelleen jatkuvan. Suhdanne näkymien saldoluku nousi kolmella yksiköllä. Näin varovainen odotusten paraneminen oli hienoinen pettymys. Vähäiseen muutokseen vaikuttaa osaltaan se, että viennin vahvistumisesta huolimatta talouskasvu on pääasiassa yksityisen kulutuksen ja investointien varassa. Tätä kehitystä kuitenkin rasittaa kotitalouksien velkaantuminen. Lisäksi vähitellen liikkeelle lähtevä inflaatio ja kilpailukyky sopimuksessa sovitut työeläke- ja työttömyysvakuutusmaksujen maksukorotukset uhkaavat leikata yksityistä kulutusta. Pk-yrityksistä 47 prosenttia arvioi suhdanteiden paranevan seuraavien 12 kuukauden aikana ja yhdeksän prosenttia pelkää niiden heikkenevän. Edellisessä barometrissa parempia suhdanteita ennakoivia oli kolme prosenttiyksikköä vähemmän ja heikkeneviä suhdanteita ennakoivia saman verran kuin nyt.

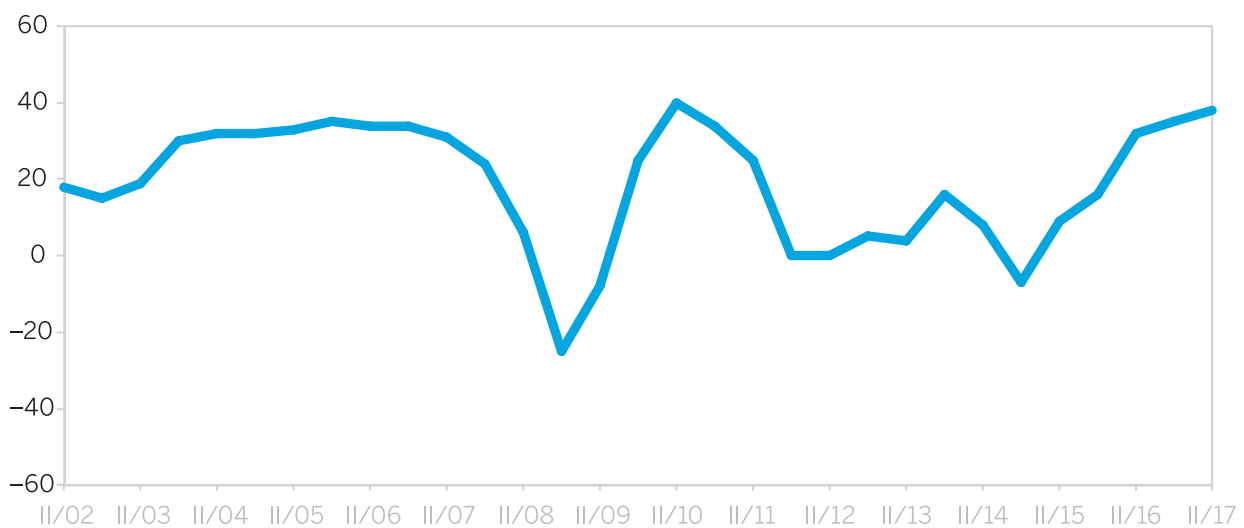
Toimialoittain tarkasteltuna suurin muutos tapahtui rakentamisessa, jonka saldoluku nousi seitsemän prosenttiyksikköä tasolle 44. Myös teollisuudessa ja palveluissa tapahtui positiivinen muutos.

Korkein saldoluku on rakentamisessa. Teollisuuden ja palvelujen odotukset ovat lähes yhtä hyvät kuin rakentamisessa. Vaimeinta kehitys on kaupan alalla, jossa odotukset eivät nousseet edellisestä barometrasta. Lisäksi kaupan alalla tilannetta kuvaava saldoluku on edelleen hieman muita toimialoja heikompi. Kokonaisuudessaan tulos kuitenkin kertoo näkymien parantuneen hieman aiemmasta.

Tuloksissa näkyy talouden piristyminen selvästi viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana. Pk-yritysten suhdannetilanne on kehittynyt positiivisesti. Nyt 50 prosenttia vastaajista kertoo olosuhteiden olevan paremmat kuin vuosi sitten. Edellisessä barometrissa vastaava osuus oli 44 prosenttia. Tilanne on parantunut ennen kaikkea teollisuusyrityksissä, joista 46 prosenttia sanoo nykytilanteen olevan vuodentakaista parempi.

Yritysten kokoluokittain tarkasteltuna tilanne on säilynyt pitkälti samanlaisena kuin edellisissä barometreissä. Hieman suuremmat pk-yritykset ovat lähitulevaisuuden suhteen ainakin jossain määrin optimistisempia kuin mikroyritykset. Kaikkien yritysten odotukset ovat kuitenkin vahvasti positiiviset. Tämä kertoo sen, että talous on kasvu-uralla.

Kuva 4: Suhdannenäkymät, saldoluku

Taulukko 2: Suhdannenäkymät seuraavan 12 kuukauden aikana

	Paranevat %	Pysyvät ennallaan %	Heikkenevät %	Saldoluku */
Kaikki yritykset	47	44	9	38
Toimialoittain				
Teollisuus	51	41	8	43
Rakentaminen	51	42	7	44
Kauppa	44	44	12	32
Palvelut	46	45	9	37
Kasvuhakuisuuden mukaan				
Voimakkaasti kasvuhakuiset	87	11	2	85
Kasvuhakuiset	64	33	3	61
Asemansa säilyttäjät	35	54	11	24
Ei kasvutavoitetta	18	69	13	5
Toimintansa lopettavat	7	37	56	-49
Kokoluokittain				
alle 5 henkilöä	43	47	10	33
5–9 henkilöä	50	41	9	41
10–19 henkilöä	56	37	7	49
20–49 henkilöä	58	36	6	52
yli 50 henkilöä	56	40	4	52
Perustamisvuoden mukaan				
ennen 1990	39	51	10	29
1990–1999	42	46	12	30
2000–2009	46	45	9	37
2010 jälkeen	57	36	7	50

*/ Saldoluku on laskettu "paranevat" ja "heikkenevät" -vastausten osuuksien erotuksena.

3.2 LIIKEVAIHTO

Odotukset liikevaihdon kehityksestä vastaavat pitkälti yleisiä suhdanneodotuksia. Odotukset ovat saavuttaneet tason, jolla ne ovat olleet pidemmällä aikavälillä. Saldoluku nousi kevästä lievästi. Tällä kertaa nousua kertyi yksi yksikkö lukuun 40. Tämä on jo lähellä hyvän talouskehityksen aikaista keskiarvoa. Rakentamisen korkeasuhdanne näkyy alan liikevaihto-odotuksissa, ja rakentamisen liikevaihto-odotuksen nousivat voimakkaimmin. Saldoluku nousi yhdeksän yksikköä arvoon 40. Korkeimmat odotukset ovat teollisuudessa, jossa saldoluku saa arvon 50.

Kokonaisuudessaan pk-yritysten arviot liikevaihdon kehityksestä vaikuttavat olevan aika lähellä talousennusteita. Tälle vuodelle tehtyjen talousennusteiden mukaan Suomen bruttokansantuotteen kasvun ennustetaan olevan kohtuullista.

Liikevaihto-odotukset ovat korkeimmat suurissa pk-yrityksissä. Erityisen merkittäviä eroja eri kokoluokan yritysten välillä ei ole. Pienimpien, alle viisi henkilöä työllistävien, yritysten näkymät ovat hieinan muita heikkomat. Pienemmistä yrityksistä noin 15 prosenttia uskoo liikevaihtonsa pienenevän seuraavan 12 kuukauden aikana, kun osuus suuremmissa yrityksissä jää seitsemään prosenttiin.

Kuva 5: Liikevaihdon muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 3: Odotukset liikevaihdon muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	52	35	13	39
Teollisuus	60	30	10	50
Rakentaminen	53	34	13	40
Kauppa	50	37	13	37
Palvelut	52	35	13	39

3.3 KANNATTAVUUS

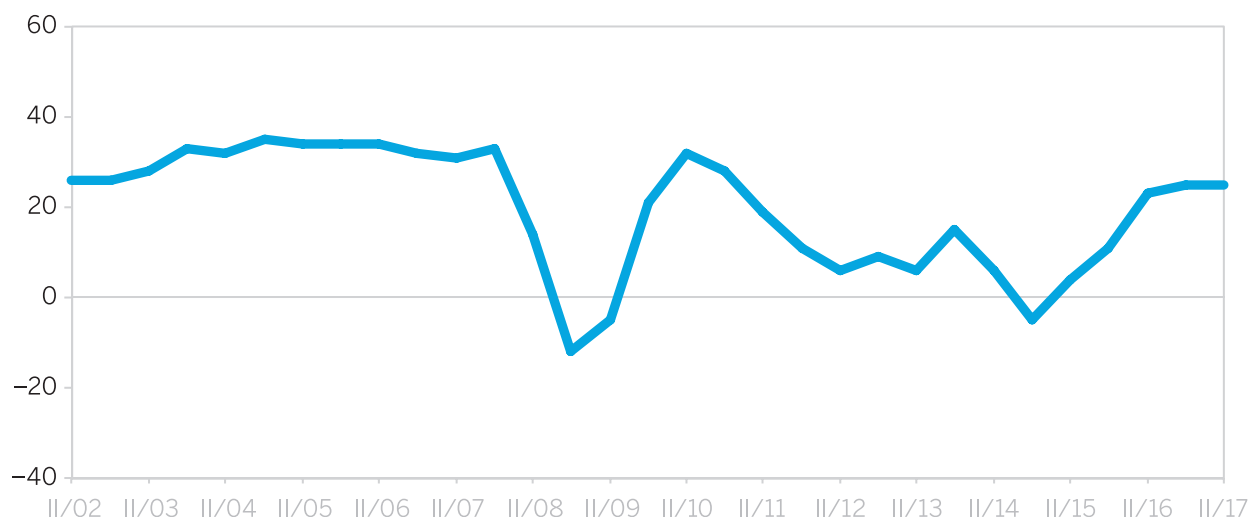
Pk-yritysten kannattavuusodotukset ovat lievästi pirstyneet samaan aikaan kun talouskasvu on vähitellen kiihtynyt. Talouskasvun kiihtymisestä huolimatta saldoluku ei noussut keväästä, vaan on edelleen 25. Odotukset kannattavuudesta alkavat vähitellen normalisoitua, mutta ne eivät vielä ole saavuttaneet hyvien taloudellisten olojen tasoa, joka on 30 yksikön luokkaa.

Odotukset ovat kehittyneet kaikilla toimialoilla samansuuntaisesti. Millään toimialalla ei odoteta oleellisia muutoksia suhteessa kevääseen. Korkeimmat kannattavuusodotukset ovat tuttuun

tapaan teollisuudessa, mutta sielläkin saldoluku laski kaksi yksikköä arvoon 30. Kaupan alan odotusten positiivinen kehitys sai kolauksen, kun vähitellen muita toimialoja saavuttamassa olleet odotukset hiipuivat keväästä kolme yksikköä lukuun 18.

Kokoluokittain tarkasteltuna suurempien pk-yritysten kannattavuusodotukset ovat jossain määrin positiivisemmat kuin mikroyritysten. Suurimmista pk-yrityksistä noin puolet odottaa kannattavuutensa parantuvan, mutta erot eri kokoluokkien välillä ovat tasaantuneet aiemmista vuosista.

Kuva 6: Kannattavuuden muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 4: Odotukset kannattavuuden muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	39	47	14	25
Teollisuus	42	46	12	30
Rakentaminen	37	50	13	24
Kauppa	36	46	18	18
Palvelut	40	46	14	26

3.4 VAKAVARAISUUS

Pk-yritysten odotukset vakavaraisuudesta ovat tasaantuneet. Vaikuttaa siltä, että muutaman vuoden jatkunut vakavaraisuuden korjaantuminen olisi hieman hyytymässä. Odotukset siitä, että kannattavuus paranisi nopeasti, ovat hiipuneet. Se näkyy myös odotuksissa vakavaraisuuden kehityksestä. Tällä kertaa saldoluku kääntyi vuoden jatkuneen voimakkaan nousun jälkeen lievään laskuun: se laskee viime keväästä yhden yksikön tasolle 29. Vaikka taso on kohtuullisen hyvä, se on edelleen jonkin verran pitkäaikaisen tason alapuolella.

Negatiiviset muutokset koskivat kaikkia muita toimialoja paitsi palveluja, jossa odotukset säilyivät samalla tasolla kuin keväällä. Suurin muutos

tapahtui teollisuudessa, jonka saldoluku laski kevästä viisi yksikköä saaden arvon 32. Kaupan saldoluku on arvolla 25 toimialoista matalin. Kokoluokittain tarkasteltuna erot vakavaraisuudessa ovat selvästi tasaantuneet, vaikka edelleen mikroyritysten odotukset vakavaraisuuden kehityksestä ovat alhaisemmat kuin suuremmilla pk-yrityksillä.

Yrityksen perustamisvuoden perusteella enintään seitsemän vuotta toimineissa yrityksissä odotetaan positiivisempia vakavaraisuuden muutoksia kuin muissa yrityksissä. On kuitenkin huomattava, että barometrissa mitataan vakavaraisuuden muutoksen suuntaa ja voimakkuutta, ei vakavaraisuuden tasoa.

Kuva 7: Vakavaraisuuden muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 5: Odotukset vakavaraisuuden muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	38	53	9	29
Teollisuus	39	54	7	32
Rakentaminen	38	53	9	29
Kauppa	35	55	10	25
Palvelut	39	53	8	31

3.5 INVESTOINNIT

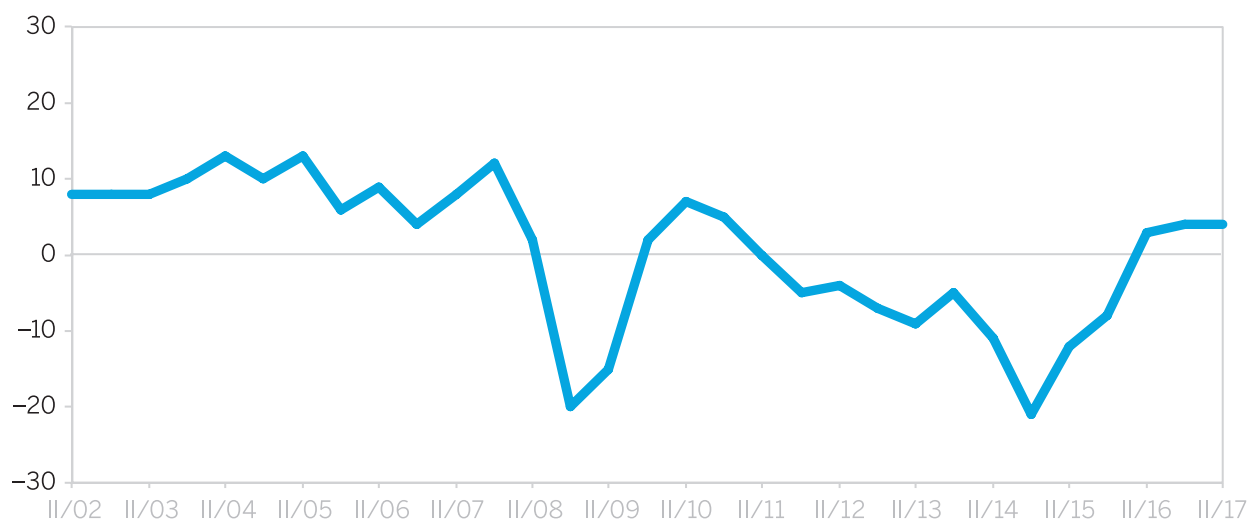
Pk-yritysten arviot investointien lähiajan kehityksestä ovat positiiviset mutta edelleen hyvin alhaiset. Kaksi vuotta jatkuneen myönteisen kehityksen seurauksena kaikkien toimialojen investointien saldoluku on positiivinen. Kaikilla päätoimialoilla on siis nyt enemmän investointejaan lisääviä yrityksiä kuin niitä, joissa investoinnit vähenevät. Saldoluku päättyi lukemaan neljä. Muutosta keväästä ei tapahtunut. Investointien heikko kehitys kertonee pk-yritysten heikosta uskosta talouden pidemmän aikavälin kehitykseen.

Vahvimmat odotukset investointien kasvusta ovat teollisuudessa ja rakentamisessa. Teollisuudessa kolmannes pk-yrityksistä suunnittelee kas-

vattavansa investointeja. Positiivinen kehitys on ollut voimakkainta niin ikään teollisuudessa, jonka saldoluku nousi kahdeksan yksikköä. Kaupassakin edelleen joka viides yritys suunnittelee kasvattavansa investointeja seuraavan 12 kuukauden aikana.

Hieman yllättävää investointiodotuksissa on se, että voimakkaasti kasvuhakuisissa pk-yrityksissä investointien kehitystä peilaava saldoluku ei ole kohentunut suhteessa edelliseen barometriin. Tämä saattaa kertoa siitä, että kasvuodotukset laskevat. Lisäksi on huomattavaa, että näistä pk-yrityksistä hieman aiempaa useampi aikoo vähentää investointejaan.

Kuva 8: Investointien arvon muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 6: Odotukset investointien arvon muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	23	58	19	4
Teollisuus	34	47	19	15
Rakentaminen	26	58	16	10
Kauppa	22	57	21	1
Palvelut	20	61	19	1

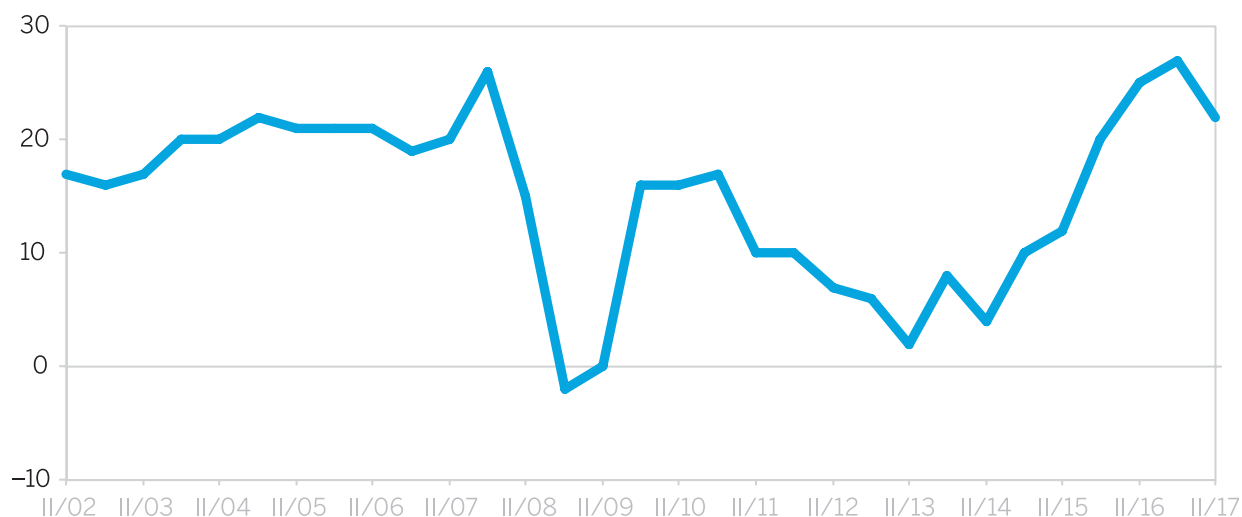
3.6 INNOVAATIOT SEKÄ TUOTANNON JA TUOTTEIDEN KEHITYS

Innovaatiot sekä tuotannon ja tuotteiden kehitys on välttämätön osa yritysten uudistumista ja kasvua. Yritysten tiukka talous on viime vuosina vähentänyt mahdollisuuksia aktiiviseen innovointiin ja tuotekehitykseen. Tämän seurauksena yrityksiin voisi olettaa muodostuneen painetta toiminnan kehittämiseen. Taloustilanteen paranemisen seurauksena yrityksillä voisi olettaa olevan myös taloudellisia mahdollisuuksia aiempaa enemmän. Tämän vuoksi barometrin tulos on yllättävä. Entistä harvempi pk-yritys aikoo lisätä panostuksia innovaatioihin sekä tuotannon ja tuotteiden kehitykseen. Onneksi edel-

leen enemmistö barometrin vastaajista ilmoittaa pitävänsä tuotekehityksensä nykyisellään ja ainoastaan vajaa kymmenes aikoo vähentää niitä.

Saldoluku laski keväästä myös teollisuudessa, jossa tuotekehityksen merkitys on erityisen suuri. Negatiivinen kehitys ei onneksi ollut voimakasta, mutta laskua kertyi kuitenkin neljä yksikköä. Myös muilla päätoimialoilla on nähtävissä jonkinlaista epävarmuutta. Tämä heijastuu innovaatioiden ja tuotekehityksen näkymiin. Kaikilla toimialoilla saldoluku kääntyi laskuun. Rakentamisessa ja palveluissa negatiivinen muutos on suurin.

Kuva 9: Innovaatioiden, tuotannon ja tuotteiden kehityksen muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 7: Odotukset innovaatioiden, tuotannon ja tuotteiden kehityksen muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	30	62	8	22
Teollisuus	37	59	4	33
Rakentaminen	21	71	8	13
Kauppa	25	65	10	15
Palvelut	33	59	8	25

3.7 HENKILÖKUNNAN MÄÄRÄ

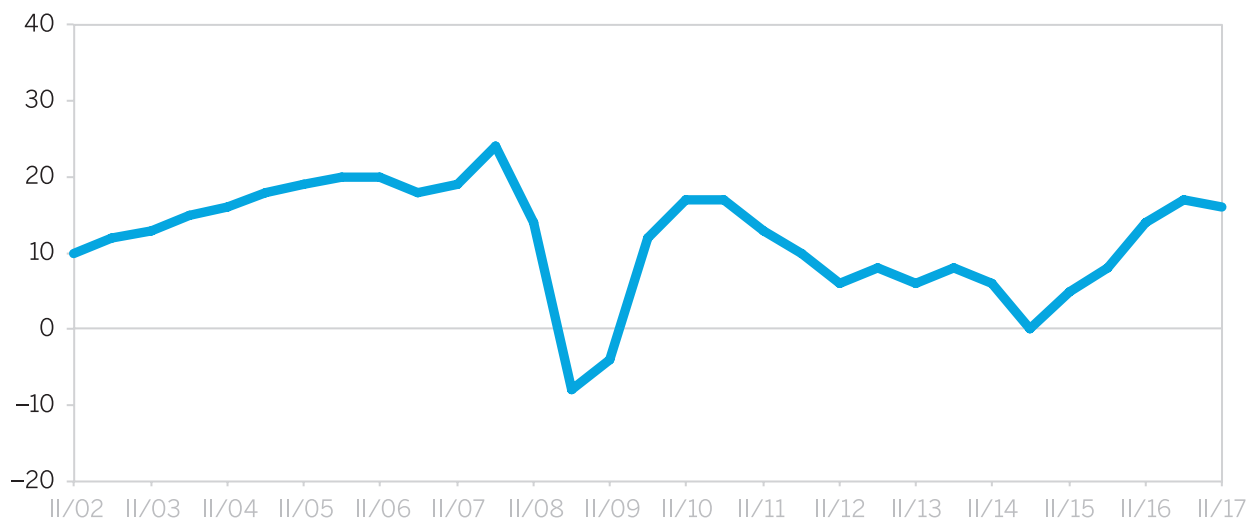
Pk-yritykset sinnittelivät heikon taloustilanteen yli pitämällä kiinni henkilöstöstään. Tämän seurauksena taloudellisten olojen paraneminen ei ole välittömästi näkynyt yhtä suurena muutoksena henkilöstöodotuksissa. Taloustilanteen paranemisen voisi kuitenkin olettaa vähitellen näkyvän entistä positiivisemmin myös odotuksissa henkilökunnan määrästä. Barometrin tulos oli pieni pettymys, vaikka odotusten saldoluku 16 alkaa vähitellen lähestyä normaalia pitkän aikavälin tasoa. Saldoluku laski keväästä yhden yksikön. Edelleenkin suuri enemmistö eli noin 70 prosenttia pk-yrityksistä aikoo säilyttää nykyisen henkilömääränsä.

Rakentamisessa ja teollisuudessa työllisyysnäköymät ovat hieman paremmat kuin muilla toi-

mialoilla. Uskosta kasvun jatkumiseen kertoo se, että kaikilla toimialoilla odotetaan, että työvoiman määrää voidaan edelleen lisätä. Kaupassa näkyvät ovat edelleen hieman heikommat kuin muilla toimialoilla, mutta kuitenkin selvästi positiiviset. Rakentamisessa odotukset ovat nousseet eniten, seitsemän yksikköä keväästä.

Kokoluokittain tarkasteltuna tilanne on selvästi jakautunut. Kaikissa kokoluokissa odotetaan, että henkilökuntaa voi palkata lisää, mutta suuremmissa yrityksissä odotukset ovat selvästi positiivisemmat kuin pienissä. Saldoluku vaihtelee pienimpien pk-yritysten kahdeksasta suurien pk-yritysten 48:aan.

Kuva 10: Henkilöstön määrän muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 8: Odotukset henkilöstön määrän muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	24	68	8	16
Teollisuus	30	63	7	23
Rakentaminen	31	61	8	23
Kauppa	21	69	10	11
Palvelut	22	71	7	15

3.8 VIENTI JA LIIKETOIMINTA ULKOMAILLA

Ulkomaankaupan odotuksista kysyttiin yrityksiltä, jotka harjoittavat suoraa vientiä tai tuontia. Vientiä tai liiketoimintaa ulkomailla harjoittavia pk-yrityksiä on 22 prosenttia barometrin vastaajista. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että Suomessa on noin 62 000 pientä ja keski suurta yritystä, jotka vievät tavaroita tai palveluja tai harjoittavat muuten liiketoimintaa ulkomailla. Tämä määrä on ollut nousussa.

Suora vienti on yleisin kansainvälistymisen muoto. Sitä on yli puolella kaikista vientiä tai liiketoimintaa ulkomailla harjoittavista pk-yrityksistä. Noin kuudesosalla yrityksistä on ulkomainen tytär-

yritys tai yhteisyritys. Näistä kansainvälisillä markkinoilla toimivista yrityksistä joka viidennellä kansainvälinen toiminta muodostaa pääosan yrityksen kokonaistoiminnasta.

Vientiodotuksissa ja toteutuvan viennin määrässä muutokset ovat usein nopeita ja jyrkkiä. Suomen viennin positiivinen kehitys näkyy myös pk-yritysten odotuksissa viennin arvon muutoksesta. Tämän barometrin mukaan suoraa vientiä harjoittavat yritykset odottavat viennin kasvavan selvästi seuraavan vuoden aikana. Odotukset viennin kehityksestä ovat vahvat kaikilla päätoimialoilla.

Taulukko 9: Yritysten liiketoiminta ulkomailla

	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Vientiä harjoittavat	22	42	10	26	21
Viennin tai liiketoiminnan muodot yrityksillä, joilla on vientiä tai liiketoimintaa ulkomailla*/					
	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Suoraa tavaroiden vientiä	37	81	30	67	15
Suoraa palveluiden vientiä	39	13	27	16	55
Lisensointi- tai franchising-toimintaa	5	1	6	5	6
Palkka- tai sopimusvalmistusta	6	11	7	11	3
Ulkomainen yhteisyritys tai tytäryritys	13	23	14	11	11
Muu	24	7	42	17	28

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Taulukko 10: Suoraa vientiä harjoittavien yritysten odotukset viennin arvon muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa	Pysyy ennallaan	Pienenee	Saldoluku
Kaikki yritykset	55	40	5	50
Teollisuus	58	40	2	56
Rakentaminen	47	45	8	39
Kauppa	54	43	3	51
Palvelut	56	39	5	51

3.9 TUONTI

Suoraa tuontia harjoittaa joka kuudes pk-yritys. Osuus on jonkin verran vähäisempi kuin viennissä, vaikka merkittävä osa kaupan pk-yrityksistä hankkii myytävät tuotteensa itse ulkomailta. Viimeksi kuluneen vuoden aikana tilanne tuontikaupassa on säilynyt melko vakaana, vaikka pieniä toimialoittaisia eroja on ja kokonaismäärä on hienoisessa kasvussa.

Samoin kuin viennissä, myös tuonnissa odotukset kehityksestä ovat myönteiset mutta säilyneet hieman varovaisempina kuin viennin kehityksessä. Tuontiodotusten saldoluku on kuitenkin selvästi positiivinen; tuonnin kasvuun luottaa reilu 40 prosenttia tuontiyrityksistä. Kaupassa odotukset ovat hieman muita toimialoja positiivisemmat ja hieman yllättäen palveluissa vastaavasti hieman muita negatiivisemmat.

Taulukko 11: Tuontiyritysten osuus, % pk-yrityksistä

	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Suoraa tuontia	15	38	7	42	7

Taulukko 12: Tuontiyritysten odotukset tuonnin arvon muutoksesta

	Kasvaa	Pysyy ennallaan	Pienenee	Saldoluku
Kaikki yritykset	42	50	8	34
Teollisuus	31	67	2	29
Rakentaminen	48	39	13	35
Kauppa	50	43	7	43
Palvelut	35	51	13	22

3.10 TUOTANTOKUSTANNUKSET

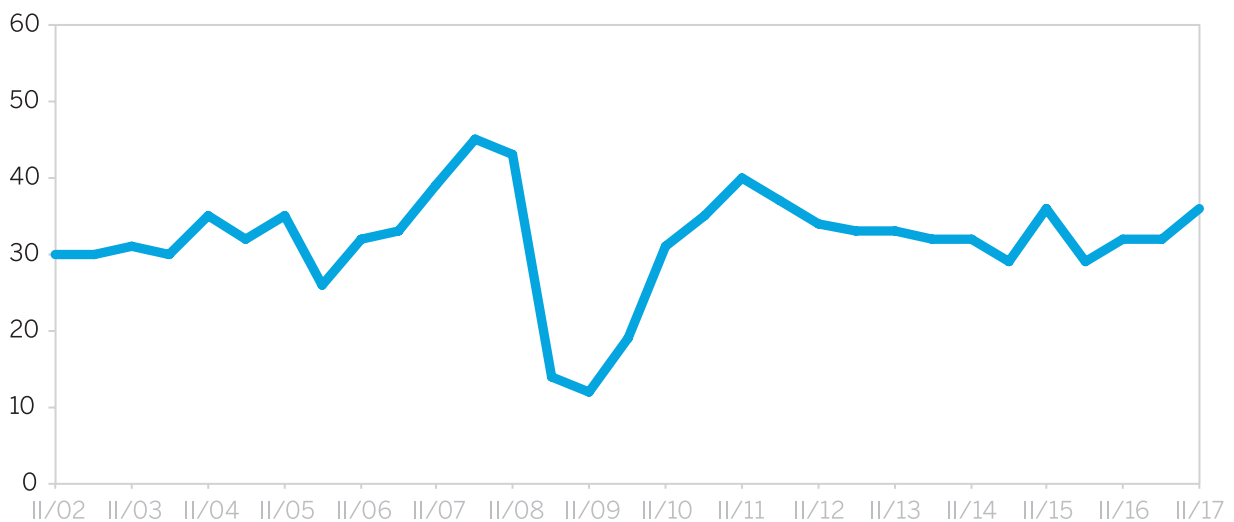
Tuotantokustannusten lasku on pk-yrityksissä melko poikkeuksellista, ja tästä syystä odotusten saldoluku pysyy korkeana. Samoin erot toimialojen välillä ovat yleensä pieniä. Niin on tälläkin kertaa, vaikka lievää hajonnan kasvua on havaittavissa.

Kokoluokittain tarkasteltuna pienin saldoluku on alle viiden hengen yritysten ryhmässä. Näillä yrityksillä kustannukset ovat muita yrityksiä tiukemmin yhteydessä yrittäjän omaan palkkaan. Vähintään kymmenen henkeä työllistävästä ja sitä

suuremmista yrityksistä noin 40 prosenttia arvioi tuotantokustannustensa edelleen kohoavan.

Haastavaksi nykytilanteen tekee se, että tuotantokustannusten arvioidaan kasvavan ja olevan samaa tasoa kuin viime vuosikymmenen puolivälissä erittäin vahvan talouskehityksen oloissa. Nyt samankaltaiseen kustannusnousuun joudutaan sopeutumaan ainakin toistaiseksi vaisumman kysynnän ja kannattavuuden oloissa.

Kuva 11: Tuotantokustannusten muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 13: Odotukset tuotantokustannusten muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	42	52	6	36
Teollisuus	51	44	5	46
Rakentaminen	51	44	5	46
Kauppa	43	50	7	36
Palvelut	38	56	6	32

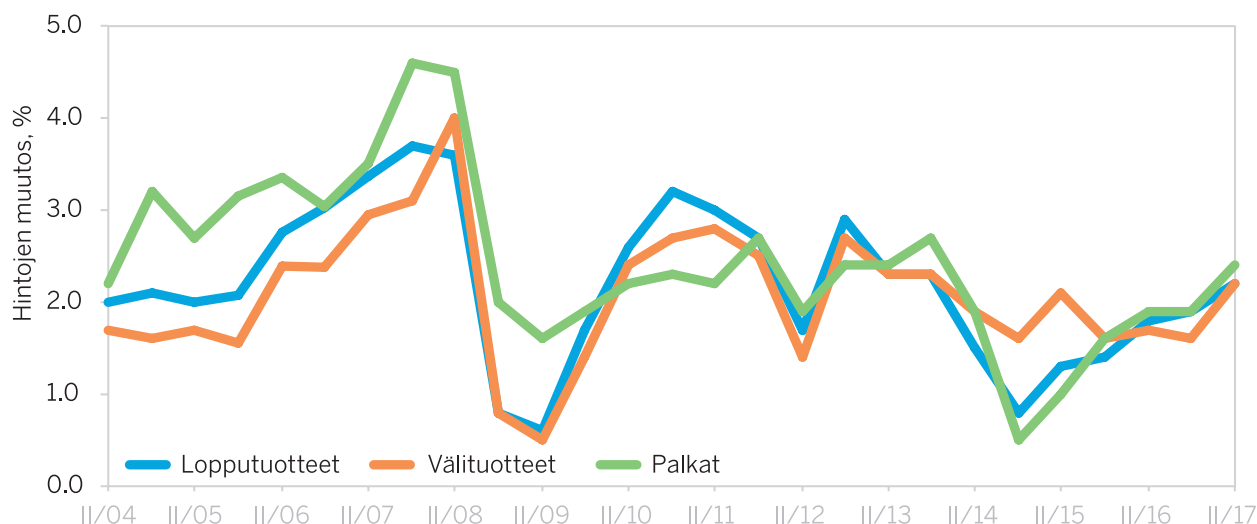
3.11 INFLAATIO-ODOTUKSET

Pk-yritysten hintaodotuksissa näkyy, että omien myytävien tuotteiden hinnoitteluvara on hiukan parantunut. Yritysten myymien lopputuotteiden hintojen arvioidaan seuraavien 12 kuukauden aikana nousevan 2,2 prosenttia. Tältä osin hintaodotukset ovat edelleen hieman parantuneet edelliseen barometriin verrattuna.

Tilanteen haastavuutta lisää kuitenkin se, että palkkojen odotetaan nousevan selvästi nopeammin kuin vielä kevään barometrissa. Palkkojen arvioidaan kohoavan nopeammin kuin lopputuote-

hintojen. Positiivista tilanteesta on kuitenkin se, että välituotteiden hintojen oletetaan nousevan hitaammin kuin lopputuotteiden hintojen nousuksi oletetaan. Odotuksissa on kuitenkin toimialoittaista vaihtelua. Teollisuudessa haasteena ovat sekä välituotteet että palkat. Kaupassa ja rakentamisessa ongelmaksi uhkaa muodostua välituotteiden hinnannousu. Palveluissa haasteena on palkkakehitys. Kokonaisuutena tilanteen voidaan katsoa olevan kuitenkin vielä kohtuullinen.

Kuva 12: Inflaatio-odotukset, hintojen muutos-%

Taulukko 14: Odotukset inflaation tasosta seuraavan 12 kuukauden aikana, %

	Lopputuotteet	Välituotteet	Palkat
Kaikki yritykset	2,2	2,2	2,4
Teollisuus	1,7	3,3	3,0
Rakentaminen	2,1	2,7	1,9
Kauppa	1,5	2,2	1,2
Palvelut	2,5	1,8	2,8

4. Kehittyminen ja kansainvälistyminen

4.1 KASVU

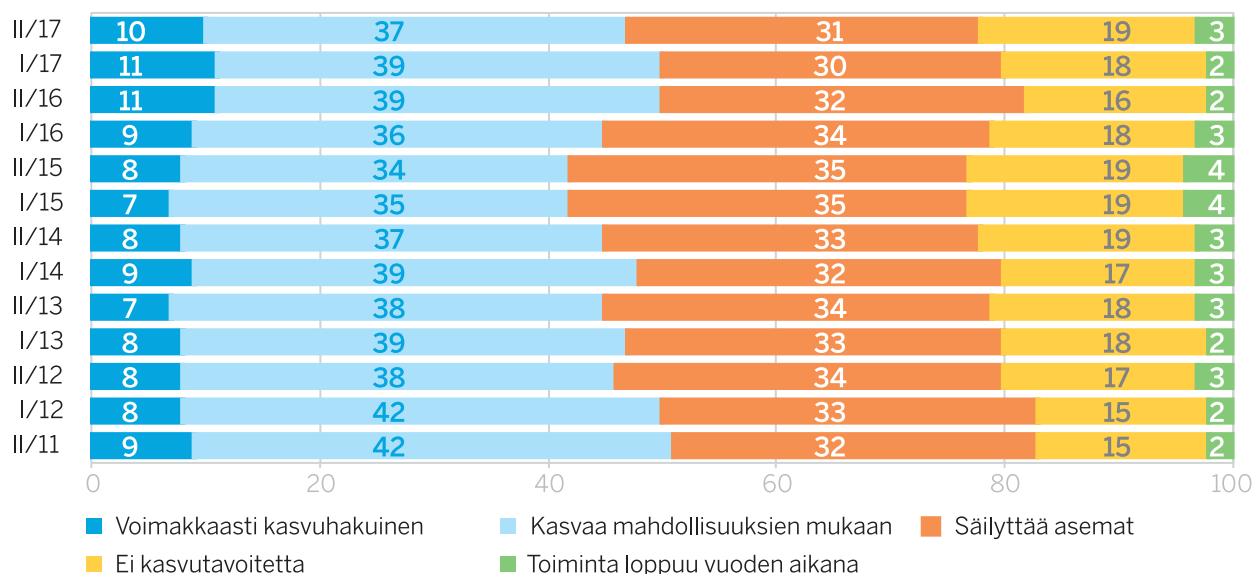
Innovatiiviset, kasvavat yritykset ovat tärkeitä kansantalouden kasvulle ja työllisyydelle. Yritysten kasvu on tärkeää paitsi työpaikkojen myös paremman kannattavuuden ja kilpailuaseman saavuttamiseksi.

Taloukasvun kiihtymisestä huolimatta voimakkaasti kasvuhakuisten yritysten määrä on kääntynyt lievään laskuun. Tässä barometrissa voimakkaasti kasvuhakuisten pk-yritysten määrä on 10 prosenttia, kun keväällä se oli vielä prosenttiyksikön suurempi. Myös kasvuhakuisten yritysten määrä on hienoisessa laskussa. 37 prosenttia suunnittelee kasvavansa mahdollisuuksiensa

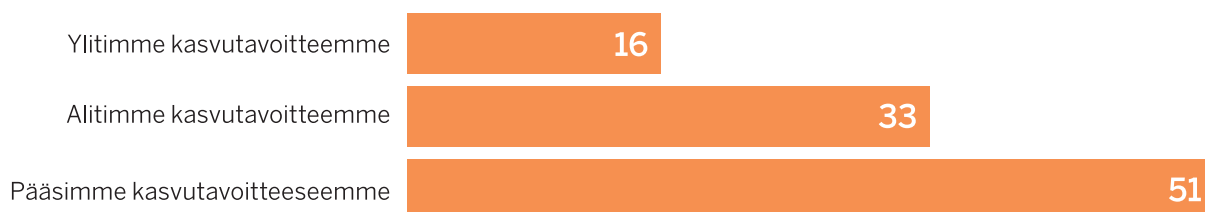
mukaan. Vastaajista 19 prosentilla ei ole tavoitteena kasvaa. Tällaisten yritysten osuus on yllättäen jatkanut edelleen lievää kasvua. Kolme prosenttia arvioi toimintansa loppuvan seuraavan vuoden aikana. Asemansa säilyttämiseen pyrkiviä on lähes kolmasosa.

Talouden hyvä kehitys ei ole lisännyt pk-yritysten kasvuhalukkuutta. Kasvuhakuisia pk-yrityksiä on vähemmän kuin keväällä, mutta kuitenkin viisi prosenttiyksikköä enemmän kuin vuonna 2015. Niiden yritysten määrä, joilla ei ole kasvutavoitteita, kasvoi prosenttiyksikön kevästä. Voimakkaasti

Kuva 13: Kasvuhakuisuuden kehitys, % pk-yrityksistä

Kuva 14: Liikevaihdon kasvutavoitteen saavuttaminen 2016, %

*Niistä yrityksistä, jotka ovat kasvuhakuisia tai pyrkivät säilyttämään asemansa.

kasvuhakuisia pk-yrityksiä on noin 28 000, eli lähes saman verran kuin ennen finanssikriisiä.

Kasvuhakuisuus on toistaiseksi säilynyt kutakuinkin kaikilla toimialoilla samana kuin viime keväänä. Rakennusallalla kasvutavoitteet ovat edelleen hieman muita päätoimialoja alhaisemmat. Teollisuudessa on edelleen säilynyt hieman muita toimialoja parempi kasvuhakuisuus. Voimakkaasti kasvuhakuisia teollisuusyrityksiä on reilu viidennes kaikista teollisuusyrityksistä. Positiivista on havaita, että kaupan kasvuhakuisuus alkaa olla jo lähes samalla tasolla kuin teollisuuden.

Voimakkaimmin kasvua hakevat yritykset ovat

usein hieman suurempia yrityksiä, mutta kunnianhimoisia kasvuodotuksia löytyy kaikenkokoisista pk-yrityksistä. Luonnollisesti uusilla tai laajemmilla markkinoilla toimivien yritysten keskuudessa kasvuhakuisuus on yleisempää.

Pk-yritykset asettivat kasvutavoitteensa vuodelle 2016 varsin realistisesti. Noin 80 prosentilla pk-yrityksistä kasvutavoite oli alle 20 prosenttia. Tästä huolimatta talous- ja kilpailutilanteen kehitys aiheutti sen, että 33 prosenttia ei päässyt tavoitteeseensa. Myönteistä on kuitenkin se, että useampi kuin joka kuudes pk-yritys ylitti asettamansa tavoitteet.

Taulukko 15: Yritysten kasvuhakuisuus, %

	Voimakkaasti kasvuhakuiset	Kasvuhakuiset	Asemansa säilyttäjät	Ei kasvutavoitetta	Toimintansa lopettava
Kaikki yritykset	10	37	31	19	3
Toimialoittain					
Teollisuus	12	45	30	12	1
Rakentaminen	7	33	37	20	3
Kauppa	11	39	36	11	3
Palvelut	10	37	29	21	3
Kokoluokittain					
alle 5 henkilöä	6	33	30	26	5
5–9 henkilöä	9	42	37	11	1
10–19 henkilöä	16	45	33	6	0
20–49 henkilöä	23	47	26	4	0
yli 50 henkilöä	26	47	22	3	2
Perustamisvuoden mukaan					
ennen 1990	6	34	37	19	4
1990–1999	7	30	36	23	4
2000–2009	8	37	31	21	3
2010 jälkeen	15	44	25	14	2

4.2 UUSIUTUMINEN

Yritysten toimintaedellytykset muuttuvat yhteiskunnallisten muutosten seurauksena. Myös pk-yritysten on kehityttävä, jotta ne menestyisivät ja pärjäisivät kilpailussa.

Yritykset hakevat menestystä ja kilpailuetua monista eri lähteistä. Perinteisesti kasvua haetaan investoinneista ja henkilöstön koulutuksesta, mutta nykyisin myös uusista tuotteista ja palveluista sekä uusista markkinoista.

Nopea teknologinen kehitys korostaa innovaatiovalmiuksia. Meneillään on kansainvälinen mur-

ros, joka vaikuttaa elinkeinorakenteisiin ja innovaatiotoiminnan edellytyksiin. Innovaatioiden kansainvälinen ja kansallinen ulottuvuus kietoutuvat yhä tiiviimmin toisiinsa.

Nykyisin uudet ideat ja innovaatiot syntyvät erilaisissa verkostoissa. Keskeistä on osaaminen, joka liittyy toimintaympäristöihin, nopeisiin päätöksiin, markkinointiin ja myyntiin. Pk-yritykset panostavat liiketoiminnassaan kohtuullisessa määrin myös erilaisiin uusien teknologioiden käyttöönottoon.

Taulukko 16: Yritysten tekemät uusiutumistoimet, %,*/

	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Investoinnit	73	77	77	65	73
Uuden henkilöstön palkkaaminen	41	50	54	41	36
Henkilöstön koulutus	52	48	55	49	53
Uusien tuotteiden tai palveluiden lanseeraaminen	36	47	17	47	36
Laajentuminen uusille markkinoille	23	29	20	24	23
Uusien teknologioiden käyttöönotto	24	22	21	23	26
Uusien liiketoimintamallien käyttöönotto	22	19	16	22	23
Toiminnan laajentaminen uusille toimialoille	17	14	19	15	17

*/ Vastajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

4.3 KANSAINVÄLISTYMINEN

Yhä useampi suomalainen pk-yritys tavoittelee kansainvälisiä markkinoita. Monella toimialalla Suomen kotimarkkinat ovat suhteellisen rajalliset, joten kasvua on haettava ulkomailta. Yhteensä 22 prosentilla pk-yrityksistä on liiketoimintaa ulkomailla. Viennin ja muun kansainvälisen liiketoiminnan osuus vaihtelee paljon eri yritysten ja toimialojen välillä. Teollisuus on toimialoista kansainvälinen, ja rakentaminen keskittyy selvästi kotimaahan.

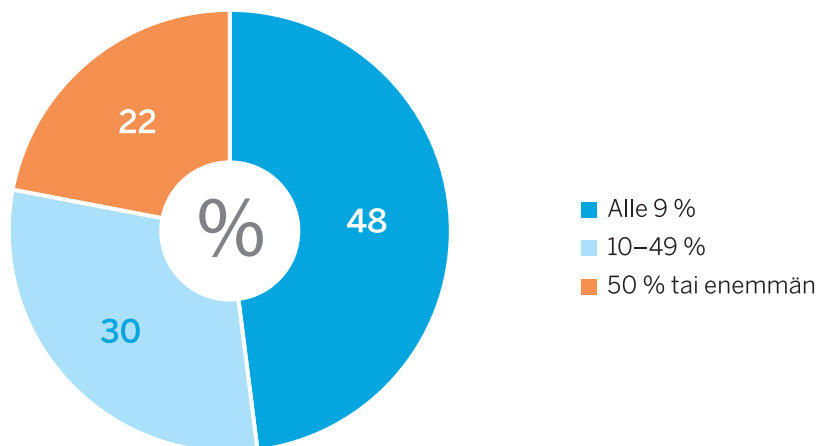
Voimakkaasti kasvuhaluiset yritykset erottuvat selvästi joukosta kansainvälistymisen suhteen, ja niistä noin 50 prosenttia hakee kasvua kansainvälisiltä markkinoilta. Kasvuhakuisten yritysten joukossa vastaava osuus on jo selvästi alhaisempi.

Kasvuhakuisten yritysten yleisempi kansainvälisyys näkyy myös suoraan vientiä harjoittavien pk-yritysten kasvuhaluissa, joka poikkeaa selvästi keskiarvosta. Siten viennin edistäminen tukee myös kasvua ja työllisyyttä. Vastaavasti niiden yritysten joukossa, joilla kasvutavoitteita ei ole, vain noin kymmenen prosenttia on kansainvälistynyt.

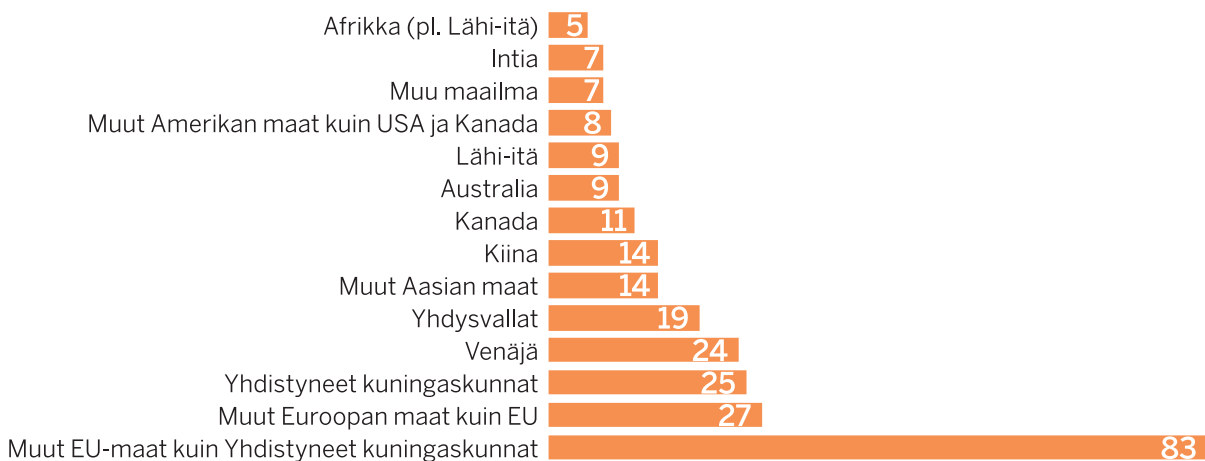
Kansainvälistyneistä yrityksistä yli puolella viennin osuus on yli 10 prosenttia koko liikevaihdosta, ja se muodostaa merkittävän osan liikevoiminnasta. Yhteensä 22 prosentilla viennin osuus on yli puolet kokonaisliikevaihdosta, ja siten vientitoiminta on yrityksen ensisijainen liikevaihdon lähde.

Vaikka alle puolella yrityksistä viennin osuus

Kuva 15: Viennin osuus kokonaisliikevaihdosta, %

Kuva 16: Pk-yritysten markkina-alueet ulkomailla

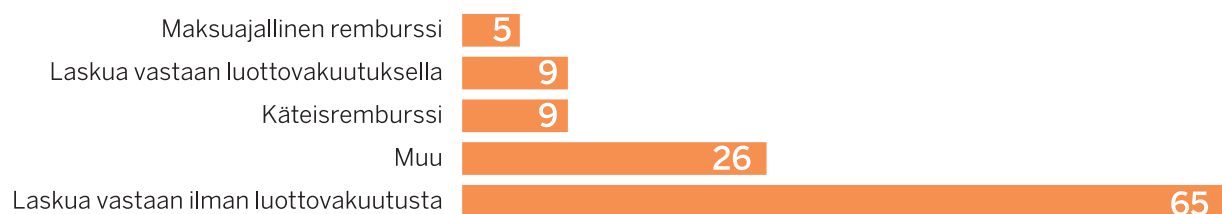
*/Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

liikevaihdosta jää alle 10 prosenttiin, vaikutus on todennäköisesti näillekin yrityksille liikevaihtosuuttaan merkittävämpi. Erityisesti näin on, jos vientialueen talous kehittyy positiivisemmin kuin päämarkkina-alueella.

Pienille ja keskisuurille yrityksille kansainvälistyminen on merkittävä askel kohti uutta. Uusille markkina-alueille meneminen edellyttää halua ot-

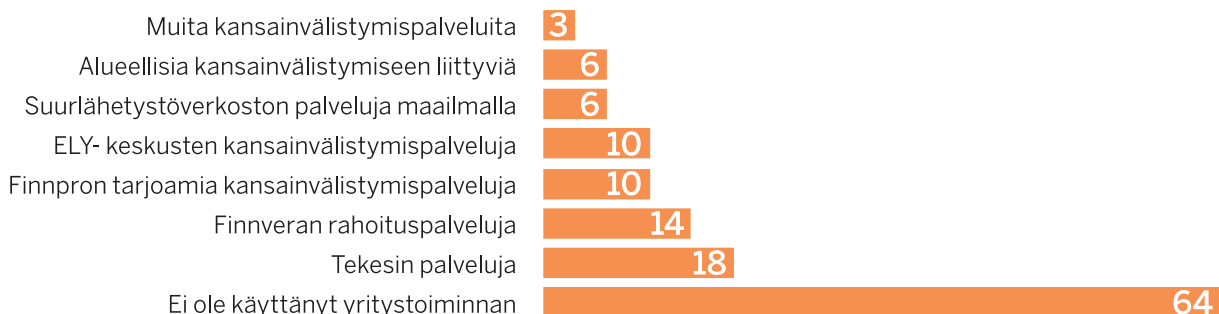
taa riskejä sekä mahdollisuutta uusiin rahoitusjärjestelyihin. Voimakkaasti kasvuhakuisista yrityksistä liki 75 prosenttia pääsi kansainväliseen kasvutavoitteensa tai ylitti sen. Teollisuudessa puolet yrityksistä pääsi tavoitteeseen, mutta myös suuri osa, 35 prosenttia, ilmoitti alittaneensa kansainvälisen kasvutavoitteen. Tämä kertonee siitä, että kyseisellä toimialalla tavoitteet asetetaan varsin kunnianhimoisesti.

Kuva 17: Vientikaupan rahoitusinstrumenttien käyttö, %, */

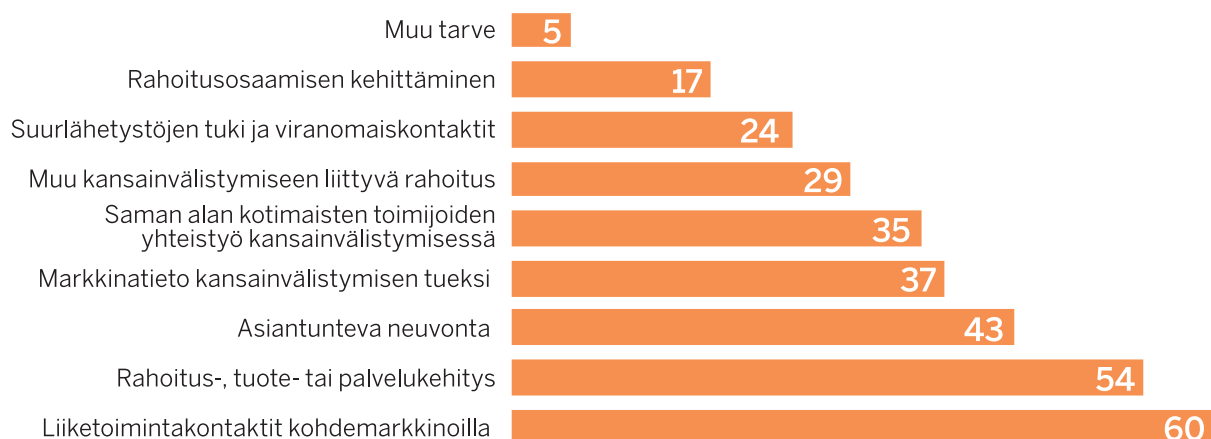
*/Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Kuva 18: Kansainvälistymispalvelujen käyttö, %, */

*/Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Kuva 19: Kansainvälistymispalvelujen tarve, %, */

*/Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

4.4 KEHITTÄMISTARPEET JA -ESTEET

Kansainvälistyneessä liiketoimintaympäristössä yritysten toimintaedellytykset muuttuvat nopeasti. Tämän seurauksen kaikenkokoisten yritysten on menestyäkseen ja kilpailussa pärjätäkseen jatkuvasti kehityttävä.

Kehittämistarpeista kertoneet pk-yritykset kokevat, että niiden suurin kehittämistarve on myynnin ja markkinoinnin alueella. Kaikista yrityksistä 53 prosenttia kokee, että voisi omalla toiminnallaan kehittää myynnin ja markkinoinnin osaamista. Eriytyisesti kasvuhakuiset yritykset haluaisivat kehittää markkinointiosaamistaan. Toimialoista kaupan alan yritykset kokevat kyseisen osaamisen puutteen pullonkaulaksi. Seuraavaksi eniten tarpeita yrityksillä on henkilöstön kehittämisessä ja koulu-

tuksessa sekä verkottumisessa. Myös taloushallinnon osaamisen kehittäminen koetaan tarpeelliseksi. Rahoitusmarkkinoiden sääntelyn lisääntyminen ja kireys ovat saaneet aikaan sen, että aikaisempaa useampi pk-yritys kokee keskeisenä kehittää rahoitus- ja talousosaamistaan.

Yritykset kokevat, että niillä on riittämättömät myynnin ja markkinoinnin digitaidot. 40 prosenttia yrityksistä kokee, että digitaalisuuteen panostaminen olisi ensiarvoisen tärkeää. Tämä koskee yrityksiä kaikilla toimialoilla. Mielenkiintoista on se, että yritykset jotka eivät ole kasvuhakuisia, kokevat digiosaamisen haasteeksi. Tämä heijastanee sitä, että kasvuhakuiset yritykset ovat digitalisoitumisen suhteen muita yrityksiä edellä.

Taulukko 17: Pk-yritysten pahimmat kehittämisen esteet, %

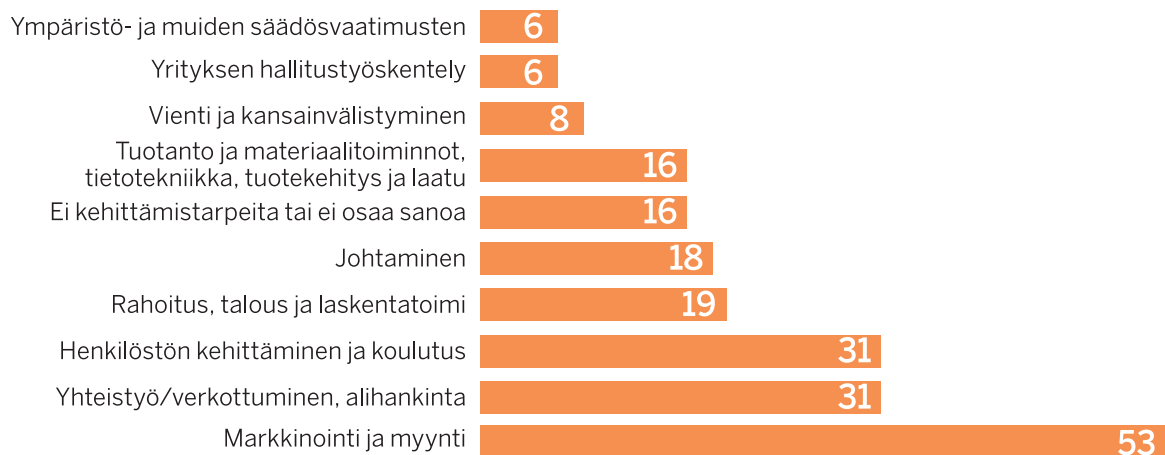
	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Yritystoiminnan sääntely	13	10	14	10	13
Kustannustaso	17	24	14	20	16
Kilpailutilanne	18	19	18	24	16
Rahoitus	9	10	6	12	9
Työvoiman saatavuus	12	10	21	5	11
Resurssitekijät	6	6	5	5	7
Yleinen suhdanne-/taloustilanne	11	12	7	14	11
Ei osaa sanoa	15	10	14	11	16

Yrityksen hallitustyöskentelyä sekä ympäristö- ja muiden säädösvaatimusten huomioon ottamista pidetään vain harvoin tärkeimpänä kehittämiskohteena. Vaikka pk-yritysten kansainvälistyminen etenee, kansainvälistymistä ja vientiä ei pidetä erityisenä kehittämiskohteena muualla kuin teollisuuden toimialalla.

Kasvuhakuisimmista yrityksistä lähes kaikki tunnistavat kehittämistarpeita. Tällaisissa yrityk-

sissä erityisesti kansainvälistymistä ja rahoitusta pidetään keskimääräistä useammin tärkeimpänä kehittämisen kohteena. Lisäksi markkinointi ja myynti sekä henkilöstön kehittäminen ovat kasvuhakuisimmista yrityksistä hieman keskimääräistä useammin kehittämisen kohteena.

Kuva 20: Tärkeimmät kehittämistarpeet, % pk-yrityksistä*

*Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

5. Toimintaympäristö

5.1 RAHOITUS

Tiukentunut pankkitoiminnan sääntely, normaalia vähäisempi luottojen kysyntä sekä yritysten heikentynyt luottokelpoisuus näkyvät pk-yritysten ulkoisessa rahoituksessa. Barometrin mukaan harvemmalla kuin joka toisella yrityksellä on lainaa pankista tai muusta rahoituslaitoksesta. Suhteessa alkuvuoteen ulkoisen rahoituksen käyttö on hie- man vähentynyt.

Rahoituksen yleinen saatavuus näyttäisi hie- man kiristyneen, koska 26 prosenttia yrityksistä

raportoi ottaneensa ulkoista rahoitusta viimek- si kuluneiden 12 kuukauden aikana. Muutosta ke- västä on kolme prosenttiyksikköä.

Lähes joka kymmenes pk-yritys kertoi, että ei ole hakenut rahoitusta viimeisen 12 kuukauden aikana, vaikka sille olisi ollut tarvetta. Luku on suu- ri verrattuna siihen, että rahoitusta hakeneista yri- tyksistä ainoastaan kolme prosenttia kertoi saa- neensa kielteisen rahoituspäätöksen. Vaikuttaa siltä, että merkittävä osa rahoitusta tarvitsevista

Taulukko 18: Ulkoisen rahoituksen yleisyys, %

Toimialoittain					
	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
On lainaa rahoituslaitoksista	42	57	51	49	36
Kokoluokittain					
	alle 5 henkilöä	5–9 henkilöä	10–19 henkilöä	20–49 henkilöä	yli 50 henkilöä
On lainaa rahoituslaitoksista	34	52	58	55	62

Taulukko 19: Syyt jättää hakematta rahoitusta, %

Toimialoittain					
	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Rahan korkea hinta	10	13	9	8	10
Kireät vakuusvaatimukset	30	22	34	35	29
Rahoituksen huono yleinen saatavuus	20	26	25	20	17
Vientisaatavien vakuuttamisen vaikeus	1	3	0	2	0
Laina-ajan lyhyys	2	1	0	2	2
Korkea oman pääoman vaatimus	11	18	10	8	11
Muu syy	27	17	21	24	31

pk-yrityksistä jättää hakematta sitä. Syynä ovat ensisijaisesti kireät vakuus- ja lainavaatimukset.

Rahoituksen käytössä ei ole suurta muutosta yritysten eri kokoluokissa. Osuudet ovat pysyneet lähes entisellään, ja selvästi yleisintä rahoituksen käyttö on suuremmissa, yli 20 hengen pk-yrityksissä. Viidennes aivan pienistä yrityksistä on viimeisen vuoden aikana hankkinut pankki- tai muuta rahoitusta. Tämä osuus on säilynyt lähes samalla tasolla.

Pk-yritykset aikovat hakea rahoitusta seuraavien 12 kuukauden aikana hieman vähemmän kuin edellisen barometrin aikaan. Nyt 22 prosenttia vastaajista aikoo hakea rahoitusta, kun alkuvuon-

na 2017 osuus oli neljä prosenttiyksikköä suurempi. Lasku tulee tasaisesti kaikista päätoimialoista. Toimialojen väliset erot eivät ole juuri muuttuneet. Yleisimmin rahoitusta aiotaan ottaa teollisuudessa ja rakentamisessa.

Yritysten kokoluokittain tarkasteltuna aikomuksissa hakea rahoitusta ei ole merkittäviä eroja edelliseen barometriin verrattuna. Suuremmat yritykset aikovat hakea rahoitusta pienempiä enemmän. Myönteistä rahoituksenottamisaikomuksissa on kasvuhakuisten yritysten suurena säilynyt kiinnostus ulkoista rahoitusta kohtaan.

Rahoituksenhakuajomusten taustalla näkyy talouskasvun kiihtyminen ja oletus kasvun jatku-

Taulukko 20: Ulkoisen rahoituksen ottamisen yleisyys, %

	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Kyllä, ja saanut rahoitusta	26	36	32	27	23
Kyllä, mutta ei ole saanut rahoitusta	3	4	3	3	2
Kyllä, mutta jättänyt hakematta rahoitusta	8	10	8	10	8
Ei ole ollut tarvetta	63	50	56	60	67

Taulukko 21: Ulkoisen rahoituksen ottamisaikomukset, %

Toimialoittain					
	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Aikoo ottaa rahoitusta	22	32	26	23	19
Kokoluokittain					
	alle 5 henkilöä	5–9 henkilöä	10–19 henkilöä	20–49 henkilöä	yli 50 henkilöä
Aikoo ottaa rahoitusta	17	23	35	35	37

Kuva 21: Rahoittajien luottopoliitikan kiristyminen viimeisen 12 kuukauden aikana, %

misesta sekä siitä seuraava investointiaktiiviteetin lisääntyminen. Näiltä osin näkymät ovat edelleen lievästi parantuneet edellisestä barometrasta. Näkymien parantumisesta kertoo myös se, että rahoitusta käyttöpääomaksi hakevien osuus on hieman laskenut edellisestä barometrasta. Niistä pk-yrityksistä, jotka aikovat hakea rahoitusta, 10 prosenttia hakee sitä yrityksen heikosta tilanteesta johtuvaksi käyttöpääomaksi.

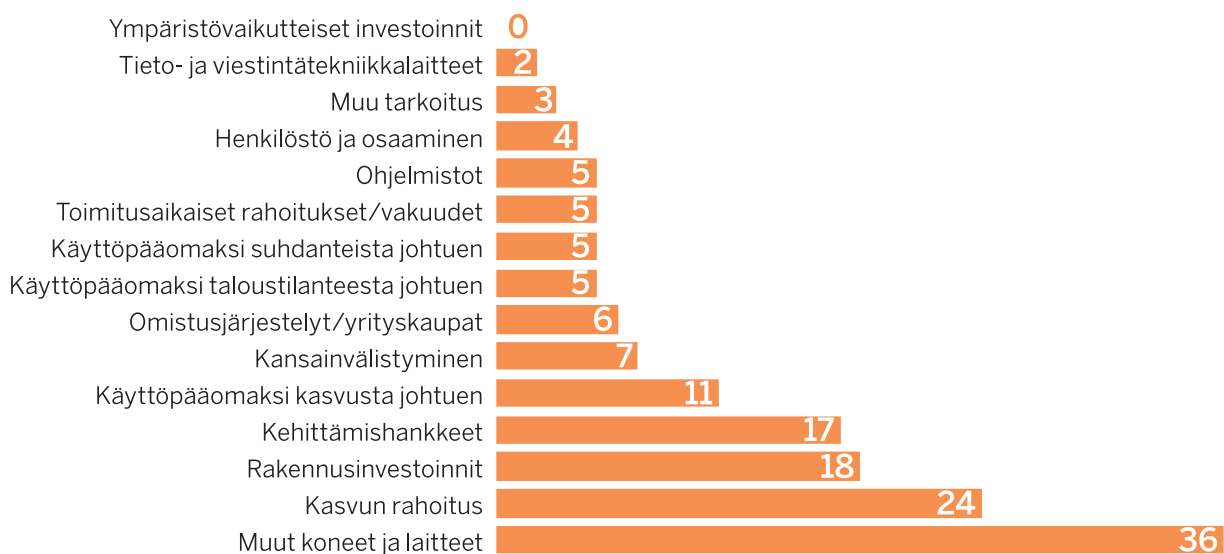
Kone- ja laiteinvestointeihin rahoitusta aikoo hakea jo reilu 36 prosenttia ulkoisen rahoituksen lisäystä suunnittelevista. Aikomukset ovat vähentyneet hieman edelliseen barometriin verrattuna. Positiivista on havaita, että yrityksen kasvu ja

kehittämishankkeet ovat merkittäviä syitä hakea rahoitusta.

Talouden koheneminen vaikuttaa yleensä positiivisesti yritysten kansainvälistymiseen. Aikaisempaan verrattuna yritysten suunnitelmat kansainvälistymisrahoituksen hakemisesta eivät kuitenkaan ole lisääntyneet. Päinvastoin niissä on havaittavissa lievää laskua.

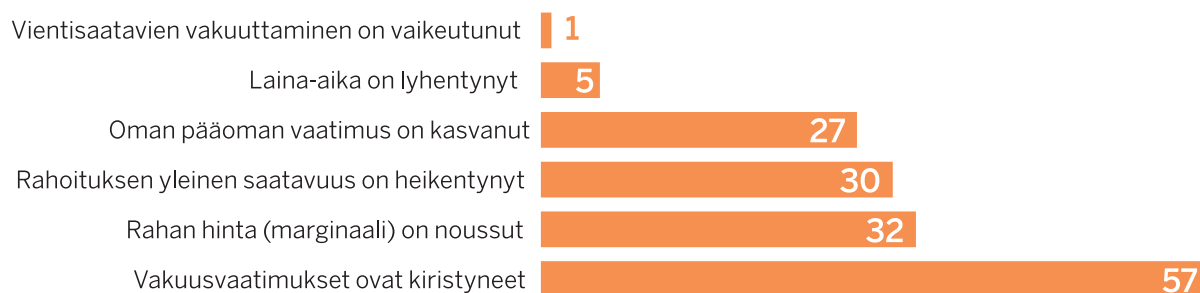
Yritysrahoituksen rakenne muuttuu hyvin hitaasti. Pankkikeskeisyys on pk-yritysten rahoituksessa edelleen yleistä. Finnveran rooli pankkilainojen tärkeimpänä vaihtoehtona ja täydentäjänä on säilynyt lähes ennallaan. Noin viidennes rahoituksen hakua suunnittelevista kertoo kääntyvänsä

Kuva 22: Ulkoisen rahoituksen käyttötarkoitus, % yrityksistä, jotka aikovat ottaa rahoitusta seuraavan 12 kuukauden aikana */

*/Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Kuva 23: Miten luottopolitiikka on kiristynyt, %

Finnveran puoleen. Finanssikriisin pahimpien vaiheiden aikana osuus oli noin 15 prosenttiyksikköä suurempi. Teollisuuden kiinnostus Finnveraa kohtaan rahoittajana on muita toimialoja suurempaa, mutta osuus on hieman pienentynyt.

Barometrissa kysyttiin myös yritysten arvioita rahoittajien luottopolitiikan muutoksista sekä siitä, miten nämä muutokset ovat näkyneet rahoitusehdoissa. Vastausten mukaan vaikuttaisi siltä, että luottopolitiikan suurimmat muutokset olisivat ohi. Edelleen silti reilut 40 prosenttia barometrin

vastaajista raportoi, että luottopolitiikka on muuttunut ainakin jonkin verran ja että rahoitusmarkkinoiden muutokset ovat heijastuneet yritysten rahoitusehtoihin.

Rahoittajien luottopolitiikan muutos on hyvin laaja-alaista. Vastaajien mukaan rahan hinta eli rahoittajan marginaali on noussut, vakuusvaatimukset ovat kiristyneet, oman pääoman vaatimus on kasvanut ja lainavaatimukset ovat kiristyneet. Tilanne on pysynyt melko samanlaisena, mutta vakuusvaatimusten tilanne on edelleen heikentynyt.

Taulukko 22: Ulkoisen rahoituksen tärkein aiottu käyttötarkoitus toimialoittain %, */

	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Ohjelmistot	5	3	1	9	6
Tieto- ja viestintäteknikkalaitteet	2	2	0	1	4
Muut koneet ja laitteet	36	55	42	19	35
Rakennusinvestoinnit	18	14	23	15	18
Ympäristövaikutteiset investoinnit	0	0	0	0	1
Henkilöstö ja osaaminen	4	5	2	3	5
Kasvun rahoitus	24	23	19	30	25
Kehittämishankkeet	17	14	9	14	21
Kansainvälistyminen	7	11	2	9	7
Toimitusaikaiset rahoitukset/vakuudet	5	12	5	8	3
Käyttöpääomaksi suhdanteista johtuen	5	7	4	9	3
Käyttöpääomaksi taloudellisesta syistä	5	5	1	10	5
Käyttöpääomaksi liiketoiminnan kasvusta johtuen	11	7	9	13	12
Omistujärjestelyt/yrityskaupat	6	7	10	5	5
Muu tarkoitus	3	0	2	5	4

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Kehitys on ollut kaikilla toimialoilla samansuuntaista. Vaikuttaakin siltä, että pienten ja keskisuurten yritysten rahoitusolosuhteet näyttävät viime vuosina kehittyneen heikommin kuin suurten yritysten.

Rahoituksen ehdoilla ja saatavuudella on suora vaikutus siihen, miten yrityksen kykenevät toteuttamaan erilaisia hankkeita. Tilanne on onneksi säilynyt kohtuullisena. Tästä huolimatta pk-yrityksistä lähes joka kuudennella jäi tärkeitä investointi-, kehitys-, markkinointi- tai muita hankkeita toteutumatta

ta rahoituksen heikon saatavuuden vuoksi.

Laina-aikojen lyheneminen ei näytä tämän barometrin tulosten perusteella olevan merkittävimpien ongelmien joukossa. Kehitys kääntyi vuosi sitten positiivisempaan suuntaan usean negatiivisen vuoden jälkeen. Tämä hyvä kehitys on jatkunut tässäkin barometrissa. Vastaajista viisi prosenttia raportoi laina-aikojen lyhentyneen luottopolitiikan muutosten seurauksena. Määrä on vähentynyt prosenttiyksikön kevästä.

Taulukko 23: Ulkoisen rahoituksen aiottut lähteet, %, */

	Pankki	Rahoitusyhtiö	Finnvera	ELY-keskus	Tekes	Yksityinen henkilösijoittaja	Pääomasijoitusyhtiö	Vakuutusyhtiö	Teollisuussijoitus/ Finnveran Aloituserahasto Vera	Joukkorahoitus	Velkakirjat	Listautuminen
Kaikki yritykset	68	24	18	10	13	12	8	3	1	4	1	0
Toimialoittain												
Teollisuus	78	25	28	15	17	12	6	2	3	5	1	0
Rakentaminen	71	30	15	5	6	5	1	1	0	3	0	0
Kauppa	74	9	20	7	8	14	11	4	1	4	1	0
Palvelut	63	28	17	12	16	14	9	4	1	4	1	1
Kasvuhakuisuuden mukaan												
Voimakkaasti kasvuhakuiset	67	18	34	20	33	26	20	3	4	11	0	1
Kasvuhakuiset	69	22	17	10	10	10	6	4	0	3	1	0
Asemansa säilyttäjät	69	33	10	5	4	4	1	3	0	1	1	0
Ei kasvutavoitetta	66	38	9	2	0	8	7	0	0	1	2	1
Perustamisvuoden mukaan												
ennen 1990	77	26	12	8	5	4	2	5	2	1	0	0
1990–1999	68	29	17	7	9	7	5	1	1	4	1	0
2000–2009	71	27	21	11	11	11	9	5	0	4	1	1
2010 jälkeen	59	19	21	13	22	21	13	2	1	6	1	0

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

5.2 MAKSUVAIKEUDET

Taloustilanteen paranemisesta huolimatta pk-yritysten kassatilanne on säilynyt kireänä. Edelleen lähes joka kuudes pk-yritys raportoi vaikeuksista hoitaa maksujaan viimeksi kuluneen kolmen kuukauden aikana. Osuus on säilynyt korkeana. Ongelman syvyyttä kuvaa se, että maksuvaikeuksista kärsineiden yritysten määrä on pysynyt 14–20 prosentin haarukassa jo seitsemän vuoden ajan.

Eniten maksuvaikeuksia on kaupassa, jossa yrityksistä lähes joka viides raportoi vaikeuksista hoi-

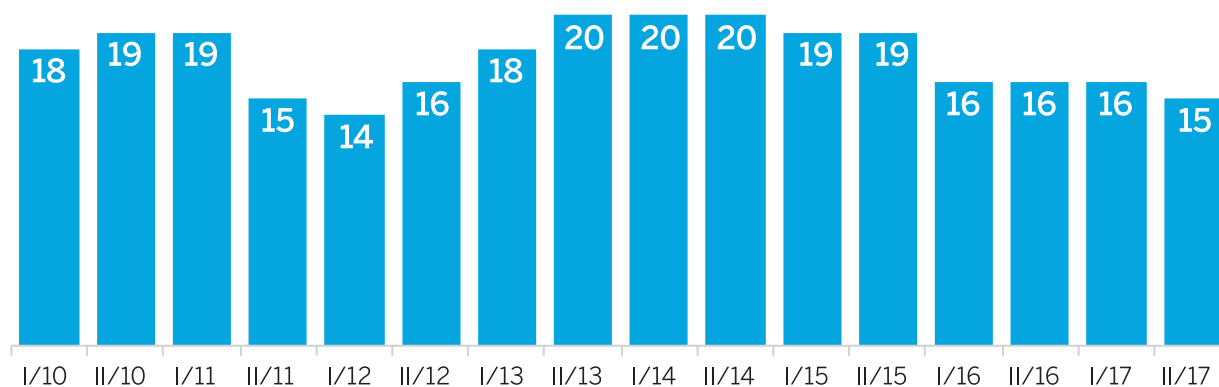
taa maksujaan viimeksi kuluneen kolmen kuukauden aikana. Huolestuttavaa tilanteessa on se, että maksuvaikeuksia kohdanneiden yritysten määrä on kasvanut talouden huolimatta.

Työllisyyden ja talouskasvun näkökulmasta on positiivista, että voimakkaasti kasvuhakuisilla yrityksillä ei ole maksuvaikeuksia oleellisesti enempää kuin muilla pk-yrityksillä. Yritysten elinkaaren näkökulmasta suhteellisen vakaat, 1990-luvulla perustetut yritykset kamppailevat maksuongelmien kanssa hieman harvemmin kuin muut.

Taulukko 24: Pk-yritysten omat maksuvaikeudet viimeisen 3 kuukauden aikana, %

Toimialoittain					
	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Yrityksellä maksuvaikeuksia	15	17	18	19	13
Kasvuhakuisuuden mukaan					
	Voimakkaasti kasvuhakuiset	Kasvuhakuiset	Asemansa säilyttäjät	Ei kasvutavoitteita	Toimintaansa lopettavat
Yrityksellä maksuvaikeuksia	16	16	15	11	18
Kokoluokittain					
	alle 5 henkilöä	5–9 henkilöä	10–19 henkilöä	20–49 henkilöä	yli 50 henkilöä
Yrityksellä maksuvaikeuksia	15	17	15	12	12
Perustamisvuoden mukaan					
	ennen 1990	1990–1999	2000–2009	2010 jälkeen	
Yrityksellä maksuvaikeuksia	14	12	17	16	

Kuva 24: Pk-yritysten omat maksuvaikeudet viimeisen 3 kuukauden aikana, %

5.3 OMISTAJANVAIHDOKSET

Hieman yli puolet pk-yrityksistä ei harkitse omistajanvaihdosta. Noin 40 prosenttia yrityksistä harkitsee yrityksestään luopumista seuraavan 10 vuoden aikana. Tämä on pitkälti seurausta väestön ikääntymisestä. Eniten omistajanvaihdosta harkitsevia on kaupan alalla, jossa yli 50 prosenttia yrityksistä harkitsee yrityksestään luopumista seuraavan 10 vuoden aikana. Vastaavasti palveluissa on vähiten niitä pk-yrityksiä, jotka harkitsevat yritystoiminnasta luopumista. Seuraavan 10 vuoden aikana 30 prosenttia palveluyrityksistä ilmoittaa harkitsevansa yritystoiminnasta luopumista.

Yritystoiminnan laajentamisesta yritysostojen kautta on kiinnostunut vain 19 prosenttia yrityksistä. Selvästi suurin osa, 81 prosenttia, ei harkitse tulevaisuudessa liiketoiminnan kasvattamista yritysostojen kautta. Merkittävä poikkeus ovat kuitenkin voimakkaasti kasvuhaluiset yritykset, joista neljännes on kiinnostunut laajenemaan yritysoston kautta seuraavan parin vuoden aikana. Kun yritykset ovat kiinnostuneita yritysostoista, tarve ulkopuoliselle rahoitukselle on suuri. Lähes 80 prosenttia toimijoista tarvitsisi laajentumiseensa rahoitusta ulkopuolelta.

Kuva 25: Pk-yritysten suunnittelemat omistajanvaihdokset

5.4 TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Pk-yritysten toimintaympäristön muuttumista selvitetään 14 kysymyksellä, joissa mitataan paikallisen elinkeinoilmaston kehityssuuntaa eri osa-alueilla. Vastaajat arvioivat osa-alueiden kehityssuuntaa viisiportaisella asteikolla:

- 2 = Kehittynyt merkittävästi heikompaan suuntaan
- 1 = Kehittynyt jonkin verran heikompaan suuntaan
- 0 = Pysynyt ennallaan
- +1 = Kehittynyt jonkin verran parempaan suuntaan
- +2 = Kehittynyt merkittävästi parempaan suuntaan.

Elinkeinopolitiikka kokonaisuudessaan on ottanut askeleita kohti parempaa. Lähes kaikki yrittä-

jyyttä edistävät paikallisen tason tekijät ovat kohtuomassa kahden vuoden takaiseen kyselyyn verrattuna. Selvästi positiivista kehitystä on tapahtunut sijaintipaikan kilpailukyvyssä ja viihtyisyydessä sekä liikenneyhteyksien paranemisessa. Tosin liikenneyhteyksissä on yhä paljon kehitystä myös huonompaan suuntaan. Lisäksi niin yritysten keskinäinen kuin yritysten ja sijaintikunnan välinen yhteistyö on kyselyn mukaan hieman parantunut. Paikallisessa toimintaympäristössä on yhä vaikeaa saada työvoimaa.

Kuva 26: Paikallisen elinkeinoilma-
piirin kehittyminen, %

5.5 DIGITAALISUUS

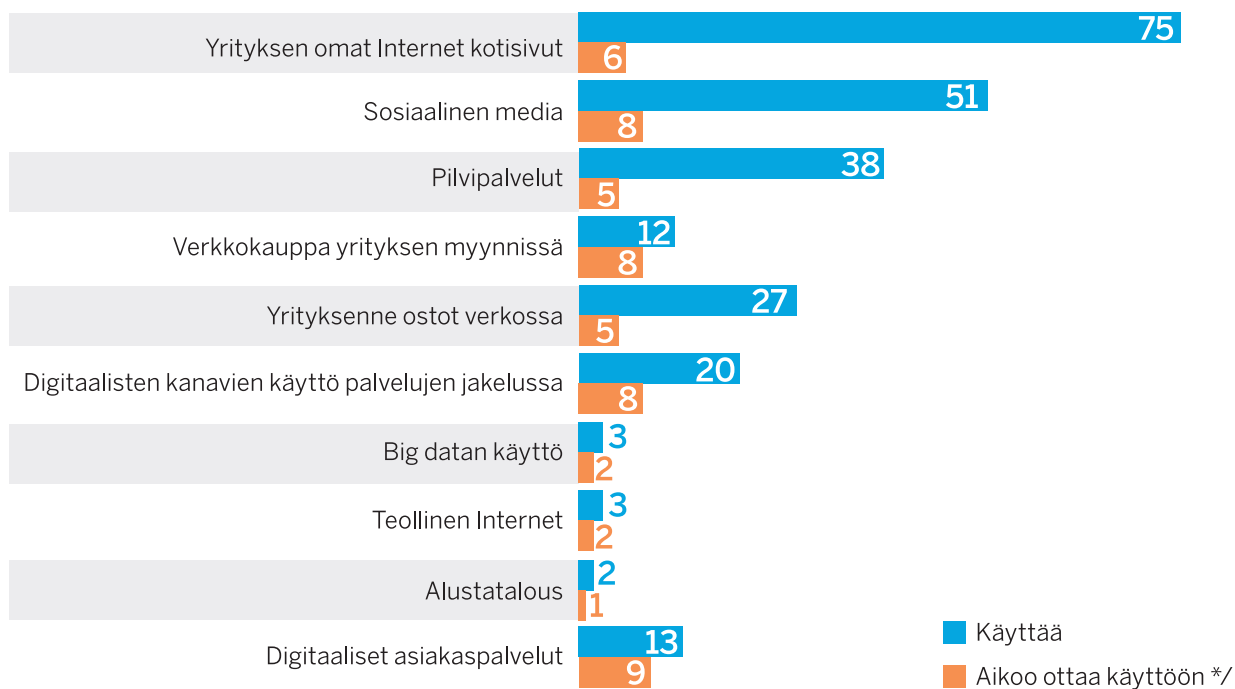
Yritysten toimintaedellytykset muuttuvat yhteiskunnallisten muutosten seurauksena. Myös pk-yritysten on kehityttävä, jotta ne menestyisivät ja pärjäisivät kilpailussa.

Digitaalisuuden myötä uudet teknologiat, työkalut ja toimintatavat ovat tuoneet uuden ulottuvuuden yritysten näkyvyyden parantamiseen sekä liiketoimintatapojen ja -prosessien kehittämiseen.

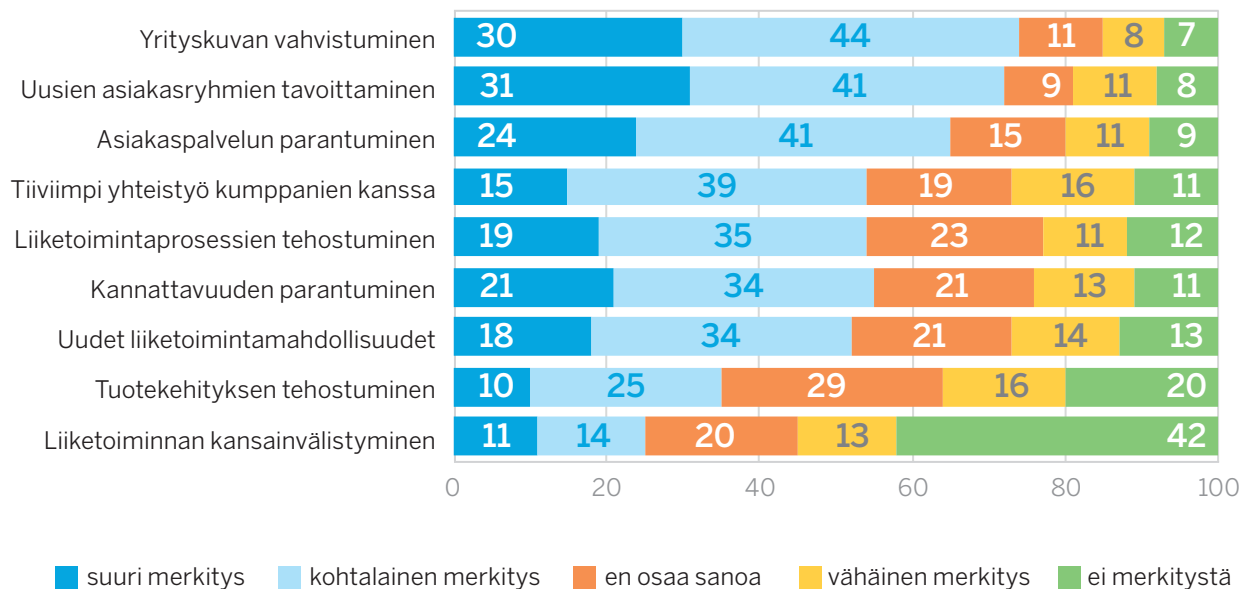
Pk-yritykset käyttävät liiketoiminnassaan kohtalaisesti erilaisia digitaalisia palveluja. On kuitenkin

huomattavaa, että lähes jokaisen palvelun käyttö on vähentynyt viimevuotiseen barometriin nähden, eivätkä yritysten aikomukset ottaa käyttöön digitaalisia palveluita ole lisääntyneet. Digitaalisuuden koetaan kuitenkin tuovan laajasti erilaisia hyötyjä. Yrityskuvan vahvistaminen on näistä keskeisempiä. Myös uusien asiakasryhmien tavoittaminen ja asiakkaan entistä parempi palvelu koetaan merkittävänä tekijänä digitaalisuuden hyödyntämisessä.

Kuva 27: Digitaalisten työkalujen ja palvelujen käyttö, %

*/ Osuus yrityksistä, jotka eivät käytä kyseistä palvelua.

Kuva 28: Liiketoiminnan digitalisoitumisen merkitys, %

5.6 MUOTOILU

Muotoilulla tarkoitetaan tuotteen, palvelun tai yrityksen oman toiminnan suunnittelua tai merkittävää kehittämistä. Suomalaisista pk-yrityksistä 21 prosenttia hyödyntää muotoilua jatkuvasti tai usein ja 24 prosenttia satunnaisesti. Yleisintä muotoilun hyödyntäminen on teollisuuden toimialalla. Voimakkaasti kasvuhakuisista yrityksistä lähes puolet näkee muotoilun keskeisenä osana yritystoimintaa.

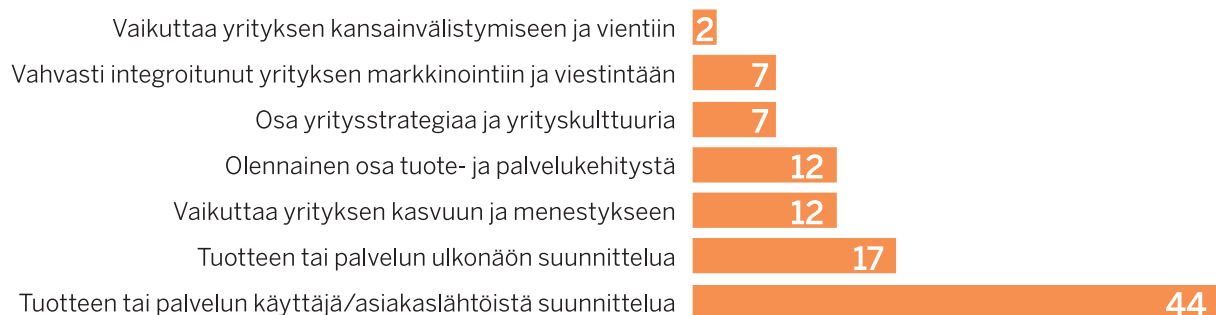
Pk-yritykset kokevat tuotteen tai palvelun käyt-

täjä- ja asiakaslähtöisen suunnittelun kuvaavan parhaiten muotoilua liiketoiminnassaan. Tämä korostuu erityisesti palvelun ja rakentamisen toimialoilla. Tuotteen tai palvelun ulkonäön suunnittelu kuvaa muotoilua parhaiten 17 prosentissa yrityksistä. Tämä on yleistä erityisesti teollisuuden toimialalla. Reilu kymmenes muotoilua käyttävistä yrityksistä pitää muotoilua olennaisena osana tuote- ja palvelukehitystä, ja saman verran yrityksistä näkee sen yrityksen kasvun ja menestyksen avaintekijänä.

Kuva 29: Muotoilun hyödyntäminen liiketoiminnassa, %

Kuva 30: Miten muotoilua hyödynnetään, %

6. Yhteenveto alueellisista tuloksista

Koko maan suhdanneodotuksia kuvaava saldoluku nousi lukemaan 38. Tuloksista heijastuu talouden piristymisen, mutta pidempijaksoista korkean talouskasvun aikaa ei tulosten mukaan ole odotettavissa. Pk-yritysten suhdannetilanteen kehitys eri alueiden välillä on yhä voimakasta.

Hieman muuta Suomea paremmat näkymät ovat odotetusti Helsingissä, saldoluku 48 ja pääkaupunkiseudulla, saldoluku 46. Näissä myös odotuksesta henkilökunnan määrän noususta ovat selkeästi omalla kymmenluvullaan suhteessa muuhun maahan. Myös Varsinais- ja Keski-Suomessa odotukset ovat suhdanteiden osalta hyvin positiiviset, saldolukujen ollessa 42 ja 40. Varsinais-Suomessa suhdanteita siivittivät odotukset liikevaihdon kasvun suhteen ja Keski-Suomessa odotukset ovat varsin positiiviset henkilökunnan määrän kasvun sekä viennin vetämisen suhteen. Suurin saldoluvun nousu viime keväästä nähtiin Pohjanmaalla, jossa saldoluku nousi 16 yksikköä. Myös Etelä- ja Pohjois-Pohjanmaalla nähtiin yli kymmenen yksikön nousu puolivuotta aiempaan nähden.

Pk-sektorin vientiyritysten usko viennin kasvuun on yhä vahvaa. Alueellinen vaihtelu on tosin hyvin voimakasta. Korkeimmat odotukset viennin kasvusta on kevään tapaan Etelä-Savossa, jossa saldoluku on nyt 89. Myös Lapissa viennin odotuk-

set ovat korkealla, saldoluvun ollessa 73 yksikköä. Suurin nousu nähtiin Satakunnassa, jossa saldoluku nousi viime keväästä 35 yksikköä, asettuen nyt 66 yksikköön. Vähiten toiveikkaita viennin kasvusta oltiin viime kevään tapaan Etelä-Karjalassa, jossa saldoluku jäi 7 yksikköön.

Tuonnin odotukset kokomaan osalta laskivat hieman, ollen 34 yksikköä. Tuontiodotukset olivat suurimmat Kanta-Hämeessä ja Kainuussa, saldoluilla 42 ja 40. Selvästi eniten odotukset nousivat Etelä-Karjalassa ja suurimmat pudotukset tuonnin odotuksissa nähtiin Etelä-Savossa ja Pohjois-Karjalassa.

Investointien saldoluku jatkaa samaa trendiä niin viime kevään kuin syksyn suhteen ollen jälleen kokomaassa hieman positiivinen. Saldoluku jää kuitenkin selvästi vielä 2000-luvun alun vahvan nousukauden lukemista. Huolestuttavaa investointien suhteen on, että 11:sta eri alueella investointien saldoluku on yhä negatiivinen. Alhaisimmat investointien saldolut löytyvät Keski-Pohjanmaalta, Pohjois-Karjalasta ja Kainuusta. Korkeimmillaan investointien saldoluku on Pääkaupunkiseudulla, 17. Suurimmat saldoluvun nousut nähtiin Pohjanmaalla ja Satakunnassa, joissa saldoluku kiipesi yli 10 yksikköä kevään barometriin nähden.

Taulukko 25: Suhdannenäkymät osatekijöittäin seuraavan 12 kuukauden aikana, saldoluvut

	Yleiset suhdannenäkymät	Liikevaihto	Henkilökunnan määrä	Investointien arvo	Vientiyritysten odotukset viennin arvosta	Tuontiyritysten odotukset tuonnin arvosta	Tuotantokustannukset	Kannattavuus	Vaka-varaisuus	Innovaatiot, tuotanto ja tuotteiden kehitys
Helsinki	48	49	26	17	46	29	28	32	36	33
Pääkaupunkiseutu	46	47	28	10	67	36	27	34	41	31
Uusimaa	39	38	15	1	46	26	31	25	28	19
Varsinais-Suomi	42	42	15	5	38	33	30	21	27	18
Satakunta	29	33	10	10	66	9	32	20	21	17
Kanta-Häme	31	28	10	-5	60	42	18	24	28	19
Päijät-Häme	36	43	16	-1	46	24	27	30	36	29
Pirkanmaa	37	39	14	6	57	27	34	21	28	16
Kymenlaakso	36	36	7	-5	21	37	25	19	24	8
Etelä-Karjala	22	20	12	-2	7	70	25	21	26	26
Etelä-Savo	21	24	8	-5	89	1	26	13	21	11
Pohjois-Savo	29	36	11	-9	56	14	34	18	18	21
Pohjois-Karjala	20	29	1	-10	23	-18	34	13	29	19
Keski-Suomi	40	39	18	10	63	29	34	27	33	23
Etelä-Pohjanmaa	34	31	11	0	50	5	38	21	29	22
Pohjanmaa	35	36	8	8	35	21	26	17	20	27
Keski-Pohjanmaa	35	43	7	-10	62	18	28	25	23	17
Pohjois-Pohjanmaa	35	44	17	-8	46	24	25	24	27	13
Kainuu	20	25	-2	-10	22	40	23	9	15	10
Lappi	39	48	15	-5	73	13	24	35	30	20
Koko maa	38	39	16	4	50	34	36	25	29	22

Pk-yritysbarometrin aluejako

1. **Uusimaa, erilliset raportit:**

- **Helsinki**
- **Pääkaupunkiseutu** (pl. Helsinki)
- **Uusimaa** (pl. Helsinki ja Pääkaupunkiseutu)

2. **Varsinais-Suomi**

3. **Satakunta**

4. **Kanta-Häme**

5. **Päijät-Häme**

6. **Pirkanmaa**

7. **Kymenlaakso**

8. **Etelä-Karjala**

9. **Etelä-Savo**

10. **Pohjois-Savo**

11. **Pohjois-Karjala**

12. **Keski-Suomi**

13. **Etelä-Pohjanmaa**

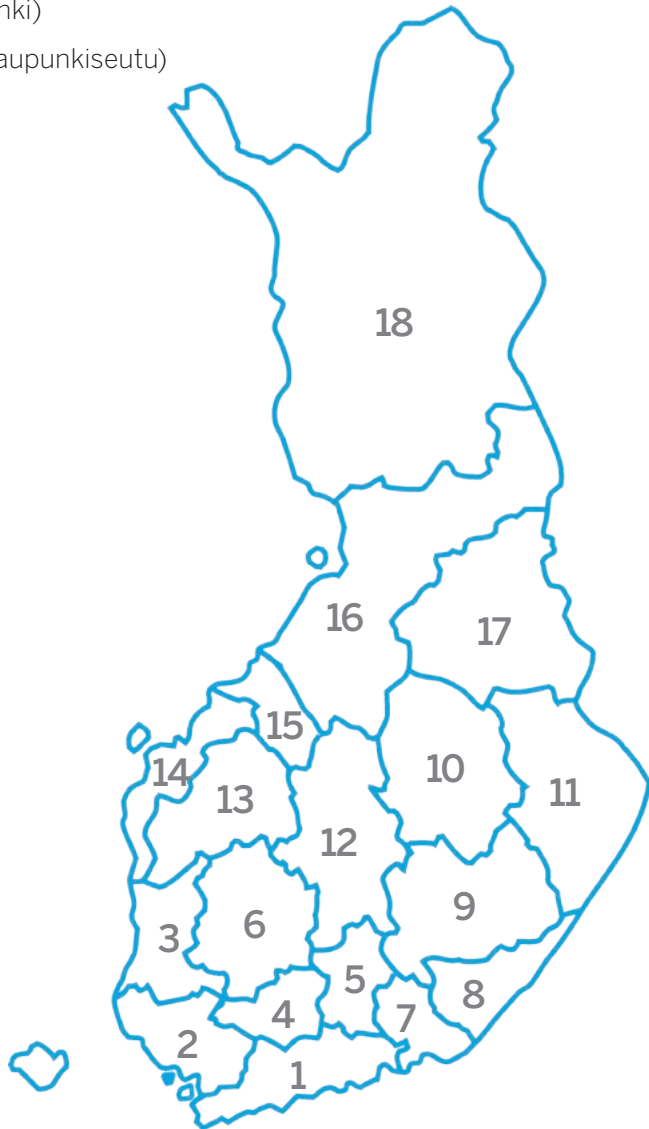
14. **Pohjanmaa**

15. **Keski-Pohjanmaa**

16. **Pohjois-Pohjanmaa**

17. **Kainuu**

18. **Lappi**

Lisäksi tehdään raportit Hämeen, Kaakkois-Suomen, Pohjanmaan ja Uudenmaan ELY-alueille sekä Keski-Pohjanmaan Yrittäjien alueelle.

SUOMEN YRITTÄJÄT

Mannerheimintie 76 A, 00250 Helsinki
 PL 999, 00101 Helsinki
 toimisto@yrittajat.fi, puhelin 09 229 221
 yrittajat.fi

ETELÄ-KARJALAN YRITTÄJÄT

Valtakatu 51, 53100 Lappeenranta
 www.yrittajat.fi/etelakarjala
 ekytoimisto@yrittajat.fi, puh. 010 470 1100

ETELÄ-POHJANMAAN YRITTÄJÄT

Alvar Aallon katu 3, 60100 Seinäjoki
 www.yrittajat.fi/etelapohjanmaa
 epy@yrittajat.fi, puh. 06 420 5000

ETELÄ-SAVON YRITTÄJÄT

Sammonkatu 12, 2. krs, 50130 Mikkeli
 www.yrittajat.fi/etelasavo
 esy@yrittajat.fi, puh. 0500 651 312

HELSINGIN YRITTÄJÄT

Urho Kekkosen katu 2 C, 00100 Helsinki
 www.yrittajat.fi/helsinki
 toimisto.helsinki@yrittajat.fi, puh. 050 575 2353

HÄMEEN YRITTÄJÄT

Sibeliuksenkatu 11 A 1, 13100 Hämeenlinna
 www.yrittajat.fi/hame
 hame@yrittajat.fi, puh. 010 229 0390

KAINUUN YRITTÄJÄT

Kauppakatu 26 A, 87100 Kajaani
 www.yrittajat.fi/kainuu
 kainuu@yrittajat.fi, puh. 010 387 7870

KESKI-POHJANMAAN YRITTÄJÄT

Ristirannankatu 1, 67100 Kokkola
 www.yrittajat.fi/keskipohjanmaa
 kpy@yrittajat.fi, puh. 06 831 5292

KESKI-SUOMEN YRITTÄJÄT

Lutakonaukio 7, 40100 Jyväskylä
 www.yrittajat.fi/keskisuomi
 ksy@yrittajat.fi, puh. 010 425 9200

KYMEN YRITTÄJÄT

Käsityöläiskatu 4, 4. krs, 45100 Kouvola
 www.yrittajat.fi/kymi
 kymi@yrittajat.fi, puh. 044 012 4190

LAPIN YRITTÄJÄT

Hallituskatu 26, 96100 Rovaniemi
 www.yrittajat.fi/lappi
 lappi@yrittajat.fi, puh. 0400 898 200

PIRKANMAAN YRITTÄJÄT

Kehräsaari B, 2. krs, 33200 Tampere
 www.yrittajat.fi/pirkanmaa
 pirkanmaa@yrittajat.fi, puh. 03 251 6500

POHJOIS-KARJALAN YRITTÄJÄT

Linnunlahdentie 2, 80110 Joensuu
 www.yrittajat.fi/pohjoiskarjala
 pky@yrittajat.fi, puh. 050 367 5194

POHJOIS-POHJANMAAN YRITTÄJÄT

Isokatu 4, 90100 Oulu
 www.yrittajat.fi/pohjoispohjanmaa
 ppy@yrittajat.fi, puh. 010 322 1980

PÄIJÄT-HÄMEEN YRITTÄJÄT

Vesijärvenkatu 15, 15140 Lahti
 www.yrittajat.fi/paijathame
 toimisto@phyrittajat.fi, puh. 010 322 4300

PÄÄKAUPUNKISEUDUN YRITTÄJÄT

Tekniikantie 12, 02150 Espoo
 www.yrittajat.fi/paakaupunkiseutu
 psy@yrittajat.fi, puh. 010 422 1400

RANNIKKO-POHJANMAAN YRITTÄJÄT

Raastuvankatu 12-14 D, 65100 Vaasa
 www.yrittajat.fi/rannikkopohjanmaa
 info@rp-yrittajat.fi, puh. 050 463 2370

SATAKUNNAN YRITTÄJÄT

Isolinnankatu 24, 28100 Pori
 www.yrittajat.fi/satakunta
 satakunta@yrittajat.fi, puh. 050 312 9301

SAVON YRITTÄJÄT

Kauppakatu 28 B, 3. krs, 70110 Kuopio
 www.yrittajat.fi/savo
 savo@yrittajat.fi, puh. 017 368 0500

UUDENMAAN YRITTÄJÄT

Rantakatu 1, 2. krs, 04400 Järvenpää
 www.yrittajat.fi/uusimaa
 toimisto@uudenmaanyrittajat.fi, puh. 010 231 3 050

VARSINAIS-SUOMEN YRITTÄJÄT

Brahenkatu 20, 20100 Turku
 www.yrittajat.fi/varsinaissuomi
 vsy@yrittajat.fi, puh. 02 275 7100

FINNVERA OYJ

Vaihde 029 460 11
Puhelinpalvelu 029 460 2580
Sähköposti etunimi.sukunimi@finnvera.fi
finnvera.fi

HELSINKI

Porkkalankatu 1, PL 1010, 00101 Helsinki

KUOPIO

Kallanranta 11, PL 1127, 70111 Kuopio

TOIMIPISTEET**HELSINKI**

Porkkalankatu 1, PL 1010, 00101 Helsinki

JOENSUU

Länsikatu 15, rak. 3 B, 80110 Joensuu

JYVÄSKYLÄ

Piippukatu 11, 40100 Jyväskylä

KAJAANI

Kauppakatu 1, 87100 Kajaani

KUOPIO

Kallanranta 11, PL 1127, 70111 Kuopio

LAHTI

Askonkatu 2, 7. krs, 15140 Lahti

LAPPEENRANTA

Brahenkatu 2, 53100 Lappeenranta

MIKKELI

Jääkärintie 10 A, 2. krs, 50100 Mikkeli

OULU

Sepänkatu 20, 90100 Oulu

PORI

Itäpuisto 7, 5. krs, 28100 Pori

ROVANIEMI

Rovakatu 28, 96200 Rovaniemi

SEINÄJOKI

Frami D, Tiedekatu 2, 60320 Seinäjoki

TAMPERE

Kalevantie 2, 33100 Tampere

TURKU

Humalistonkatu 1, 20100 Turku

VAASA

Virastotalo, Wolffintie 35, 65200 Vaasa

PIETARIN EDUSTUSTO**FINNVERA PLC****REPRESENTATIVE OFFICE IN
ST. PETERSBURG**

Finland House
Bolshaya Konyushennaya St. 8
191186 St. Petersburg, Russia

PL 150, 53501 Lappeenranta
puhelin +358 405 088 956

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ

Aleksanterinkatu 4, 00170 Helsinki
puhelin 029 506 0000
tem.fi

ETELÄ-POHJANMAAN ELY-KESKUS

Alvar Aallon katu 8, 60100 Seinäjoki
puhelin 0295 027 500
ely-keskus.fi/etela-pohjanmaa

ETELÄ-SAVON ELY-KESKUS

Jääkärintie 14, 50100 Mikkeli
puhelin 0295 024 000
ely-keskus.fi/etela-savo

HÄMEEN ELY-KESKUS

Kirkkokatu 12, 15140 Lahti
Hämeenlinnan toimipaikka
Birger Jaarlin katu 15, 13100 Hämeenlinna
puhelin 0295 025 000
ely-keskus.fi/hame

KAAKKOIS-SUOMEN ELY-KESKUS

Salpausselänkatu 22, 45100 Kouvola
Lappeenrannan toimipaikka
Kauppakatu 40 D, 53100 Lappeenranta
puhelin 0295 029 000
ely-keskus.fi/kaakkois-suomi

KAINUUN ELY-KESKUS

Kalliokatu 4, 87100 Kajaani
puhelin 0295 023 500
ely-keskus.fi/kainuu

KESKI-SUOMEN ELY-KESKUS

Cygnaeuksenkatu 1, 40100 Jyväskylä
puhelin 0295 024 500
ely-keskus.fi/keski-suomi

LAPIN ELY-KESKUS

Hallituskatu 3 B, 96100 Rovaniemi
Kemin toimipaikka
Asemakatu 19, 94100 Kemi
puhelin 0295 037 000
ely-keskus.fi/lappi

PIRKANMAAN ELY-KESKUS

Pellavatehtaankatu 25, 33100 Tampere
Yliopistonkatu 38 (Attila), 33100 Tampere
puhelin 0295 036 000
ely-keskus.fi/pirkanmaa

POHJANMAAN ELY-KESKUS

Wolffintie 35 B, 5. krs, 65200 Vaasa
Kokkolan toimipaikka
Ristirannankatu 1, 67100 Kokkola
puhelin 0295 028 500
ely-keskus.fi/pohjanmaa

POHJOIS-KARJALAN ELY-KESKUS

Kauppakatu 40 B, 80100 Joensuu
puhelin 0295 026 000
ely-keskus.fi/pohjois-karjala

POHJOIS-POHJANMAAN ELY-KESKUS

Veteraaninkatu 1, 90100 Oulu
puhelin 0295 038 000
ely-keskus.fi/pohjois-pohjanmaa

POHJOIS-SAVON ELY-KESKUS

Kallanranta 11, 70100 Kuopio
puhelin 0295 026 500
ely-keskus.fi/pohjois-savo

Mikkelin toimipaikka

Jääkärintie 14, 50100 Mikkeli

Joensuun toimipaikka

Kauppakatu 40 B, 80100 Joensuu
www.ely-keskus.fi/pohjois-savo

SATAKUNNAN ELY-KESKUS

Valtakatu 12 B, 28100 Pori
puhelin 0295 022 000
ely-keskus.fi/satakunta

UUDENMAAN ELY-KESKUS

Opastinsilta 12 B, 5. krs, 00520 Helsinki
puhelin 0295 021 000
ely-keskus.fi/uusimaa

VARSINAIS-SUOMEN ELY-KESKUS

Itsenäisyydenaukio 2, 20800 Turku
puhelin 0295 022 500
ely-keskus.fi/varsinais-suomi

Suomen Yrittäjät
Mannerheimintie 76 A,
00250 HELSINKI
PL 999, 00101 HELSINKI

puhelin 09 229 221

yrittajat.fi

Finnvera Oyj
Porkkalankatu 1,
PL 1010, 00101 Helsinki
Kallanranta 11,
PL 1127, 70111 Kuopio

Valtakunnallinen vaihde:
020 460 11
finnvera.fi

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Työ- ja elinkeinoministeriö
Aleksanterinkatu 4,
00170 Helsinki

puhelin 010 606 000

tem.fi